

O'ZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan

ADABIY-BADIIY, MA'NAVIY-MA'RIFIY, IJTIMOIIY GAZETA

№ 3 (4558) // 2020-yil 17-yanvar

МАЪНАВИЙ ҲАЁТИМИЗНИНГ КЎЗГУСИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 11 январь куни
Тошкент шаҳрида амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари билан танишди.

Президентимиз Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғига ташриф буюрди.

Алишер Навоий бобомиз номи билан аталувчи Ўзбекистон Миллий боғини адабиёт ва маънавият боғига айлантириш ташаббуси бундан уч йил илгари Президент Шавкат Мирзиёев томонидан илгари сурилган эди. 2017 йил февраль ойидаги ташрифи чоғида давлатимиз раҳбари мазкур боғни халқимизнинг маданий-маърифий савиясини юксалтирадиган, ёшларимизда Ватанга муҳаббат, адабиётимизга ҳурмат туйғусини камол топтирадиган чинакам ижод ва маънавият масканига айлантириш юзасидан тавсиялар берган эди.

Жумладан, бу хиббон Алишер Навоий хайкали билан уйғун бўлиб, яхлит меъморий ансамбль ҳосил қилиниш учун янги лойиҳа ишлаб чиқиш, 8 гектардан зиёд ҳудуд ободонлаштирилиб, Алишер Навоий хайкалини қайта ўрнатиш белгиланган эди.

Адиблар хиббонида ўзбек адабиётининг маънавий-маърифий шажараси сифатида етук адибларимиз хайкаллари ўрнатиш кўзда тутилган. Бу ерда Президентимиз ғояси асосида шу пайтга қадар ўрнатилган хайкаллар қаторидан Бобур, Оғаҳий, Муқимий, Фуркат, Бехбудий, Чўпон, Абдулла Қодирий, Абдулла Авлоний каби муштарак адабиётимиз даргалари, шунингдек, Тўлебергенов, Каипбергенов, Ибройим Юсупов, Александр Файнберг сингари замонавий адабиётимиз вакиллари билан биргаликда мажмуалари ўрин олади.

Шавкат Мирзиёев бу ерда олиб борилаётган ишлар, хайкаллар қўрилишига оид лойиҳалар билан танишди. Хайкаллар ёнида лавҳалар ҳамда аудиоёзувлар орқали ҳар бир адиб ҳақида қисқача маълумот бериш, уларнинг ҳаёти ва ижодида бағишланган талбирлар ўтказиш учун қўшимча шароит яратиш зарурлигини таъкидлади. Алишер Навоий хайкали гумбазини безатиш, ҳудудни ободонлаштириш юзасидан кўрсатмалар берди.

Адиблар хиббони ёнида Тошкент музейи ташкил этилади. Музей собиқ Ўзбекистон маданияти ва санъати кўргазмаси биносидан фойдаланиб бошлай-

ди. Айни пайтда мазкур бинони реконструкция қилиш яқунланмоқда.

Ўзбекистон тарихи давлат музейи филиали бўладиган мазкур музей Шош, Чоч, Бинкат, Бинокат каби номлар билан аталган Тошкент шаҳрининг қадимги даврлардан то XVI асргача бўлган тарихини ўзида камраб олади. Музейда Тошкент шаҳрининг тарихий даврлари нобъ экспонатлар, қимматли манбалар ва кўргазмалар экспозициялар асосида акс эттирилади.

Умуман ушбу музей нафақат юртдошларимиз, балки хорижий сайёҳлар учун қизиқарли бўлиб, янги туризм объекти сифатида халқимизнинг миллий ўзига ҳослигини кенг тарғиб этишда муҳим аҳамият касб этади.

Давлатимиз раҳбари музей концепцияси-га оид лойиҳалар билан танишиб, унинг мазмун-моҳиятини бойитиш бўйича ўз фикрларини билдирди.

Тошкент тарихи, бу ерлик алломалар мероси хали тўлиқ ўрганилмаган. Бу жой илмий асосланган, шаҳарнинг буюк ўтмишини ёшларга, меҳмонларга етказадиган маскан бўлиши керак, — деди Президент.

Муҳтарам Президентимизнинг ғоя ва тавсиялари асосида кенг қўлдан бунёдкорлик ишлари пировардида Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғи адабиёт, маънавият, тарих ва бугунги кун, замонавий ва юқори технологияли маданият уйғунлашган масканга айланади.

9 февраль — Алишер Навоий таваллуд топган кун

МИЛЛИЙ КУТУБХОНАДАГИ БЕБАҲО ЖАВОҲИРЛАР

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси наинки Ўзбекистонда, балки Марказий Осиё минтақасида ҳам ўз ўрни ва нуфузига эга бўлган маърифат масканидир. Қўлёзмалар, нодир ва алоҳида қимматга эга наشرлар хизмати фондида йигирма саккиз мингдан ортиқ нодир китоб сақланади.

XIII — XIX асрларда Мовароуннахр, Хуросон, Туркистон заминида битилган қўлёзма ва тошбосмалар, XVII — XVIII асрларда Гарбий Европада чоп этилган китоблар қимматли маълумотлар манбаси сифатида муҳим аҳамият касб этади. Фондда сақланаётган илк чоп этилган газета ва журналлар намуналари талқинотчилар томонидан кизикиб ўрганиб келинмоқда.

Жаҳон маънавиятининг буюк сиймоси, Ўзбек шоири, мутафаккири, давлат арбоби Алишер Навоийнинг асарлари ҳаётлик даврдан то XIX аср охиригача қўллаб-қувватлаб турганидан кўча-кўйини, кўпайтирилган. Шоирнинг ана шундай бир неча асарлари ва уларнинг нусхалари фондда сақланаёпти. Жумладан, «Маҳбуб ул-қулуб» асарининг Қўқонда хидойат 1239/1824 йили котиб Мулла Холиқназар Уста Курбон Бешариқий томонидан кўчирилган нусхаси бор. Бухорода 1300/1882

йилда китобат қилинган «Ҳазо-йин ул-маоний» («Маънолар хазинаси») девони, «Хамса»нинг турли йилларда Тошкентда тошбосма усулида чоп этилган нусхалари мавжуд.

Гарбий Европада босмаҳоналар пайдо бўла бошлагандан сўнг, қўллаб-қувватлаб турганидан кўча-кўйини, кўпайтирилган. Шоирнинг ана шундай бир неча асарлари ва уларнинг нусхалари фондда сақланаёпти. Жумладан, «Маҳбуб ул-қулуб» асарининг Қўқонда хидойат 1239/1824 йили котиб Мулла Холиқназар Уста Курбон Бешариқий томонидан кўчирилган нусхаси бор. Бухорода 1300/1882

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ, “ЎТКАН КУНЛАР”, МЎЪЖИЗАЛАР

Абдулла Қодирийнинг “Ўткан кунлар” романини инглиз тилига таржима қилган америкалик таржимон Марк Эдвард Ризга
Очиқ хат

Хатни “Салом, жаноб Марк Риз!” дея бошламоққа киришдим, тўхтаб қолдим. “Қадрдон Марк!” дегим келди. Ахир, икковимиз ҳам “бадиий адабиёт” дея номланган бир дунёнинг одами бўлсак, Сен уммон ортида яшаб, ҳаётининг 15 йилини БИЗНИНГ — халқимизнинг, адабиётимизнинг фахри, гурури, ори, номуси ва ўзлиги бўлган “Ўткан кунлар”ни инглиз тилига ўгиришга бағишлаган бўлсанг, самимий мулоқотга нима етсин!

Марк! Адабий алоқалар, бу борада таржиманинг мислсиз аҳамиятидан ҳикоя қилувчи тарихий мисоллар шу қадар кўпки, уларни санаб адоғига етиш қийин. Бизнинг она заминини азал-азалдан таржималар, таржимонлар юрти десак заррача муболага қилмаган бўламиз. Мен, биз замонавий ўзбек миллий романапислигининг отабеги дея улугʻлайдиган “Ўткан кунлар”нинг асл тилидан инглизчага таржима қилинган, “Bygone days” номи остида китоб ҳолида чоп этилгани ва ушбу воқеага бағишлаб Вашингтондаги мамлакатимиз элчихонасида тақдирот ўтказилганини ўша азалий қутлугʻ аъналарнинг давоми ва қоласера, фавқулодда бир адабий мўъжиза деган бўлур эдим. Бу ўринда “мўъжиза” сўзини ҳозирга қадар тасаввур қилганингдан анча кенг ва чуқур англашга ҳаракат қилишингни сўрардим, Марк.

Улугʻ адибимиз Абдулла Қодирийнинг фожияларга тўла ҳаёт ва ижод йўлидан хабардорсан, Ўзбекистонда бўлиб, 1994–1996 йиллар мобайнида “Тинчлик корпуси”нинг кўнгилли вакили сифатида Қўқонда мактаб ўқитувчиси сифатида ишлаб юрган кезларинг “Ўткан кунлар”нинг бошидан ўтган кечмишларни ўқигансан, эшитгансан. Ва энг жафокаш адибимиз ва энг жафокаш романимизнинг инглиз китобхоналарига етказишга жазм айлаб, бизнинг она тилимизни мукамал ўрганишга киришгансан. Шу аҳамиятгни ҳам мен мўъжизага йўйган бўлур эдим, биродар.

Тақдирнинг, қисматнинг ёзмаишларини қарагинки, 2019 йил Абдулла Қодирий ва “Ўткан кунлар” билан боғлиқ мўъжиза воқеаларга бой бўлди. Адиб таваллудининг 125 йиллиги муносабати билан мамлакатимизда том маънодаги тарихий ишлар амалга оширилди. Абдулла Қодирий номи билан аталган истироҳат боғининг қайта таъмирланишини айтмайми, адибимиз номи билан аталган ижод мактабининг очилгани ва у ерга ўқувчилар қабул қилинганини таърифлайми, адибимизнинг муҳташам хайкали Тошкентнинг Эски шаҳар қисмидан ўтиб бораётган ватандошларига қарата “Бу шодумон кунлар муборак!” дея назар-нигоҳ ташлаб турганини баён қилайми? Бу каби улугʻвор ишлар мамлакатимиз Президентини муҳтарам Шавкат Мирзиёевнинг раҳнамолиги, кўрсатаётган эҳтироми натижаси эканлигини сен яхши биласан. Декабрь ойининг 26 санасида янгитдан қад ростлаган “Турон” кутубхонасида бўлиб ўтган учрашувда давлатимиз раҳбари айтган дил изхорида тугилган хаяжонларимизни хатта битиб адо этиш қийин. Эртаси куни халқимизнинг қўллаб-қувватлаб, фидойилари, адабиётимиз мухлисари, ши-

навандалари иштирокида очилган Абдулла Қодирий уй-музейига доир хаяжонлар ҳам алоҳида суҳбатга мавзу бўлади.

Буни қараки, айни ўша куни Вашингтонда — Ватанимизнинг АҚШдаги элчихонасида “Bygone days” китобининг тақдирот маросими бўлиб ўтди. Элчимиз Жавлон Ваҳобов билан телефон орқали боғландим. Ҳурматли элчимиз Сен билан бир ярим йил бурун танишганини, “жуда самимий, очик чехрали инсон”лигинини алоҳида таърифлади, “Ўзбекистон Президенти муҳтарам Шавкат Мирзиёевнинг катта муҳлисими!” дея ҳурмат изхор этганини, келгусидаги ижодий режаларининг сўзлаб берди. Сўрашга ботинолмайд тургандим, кўнглимдагини сездими, “Иста-сангиз, Марк билан боғланишингизга ёрдам бераман”, дея таъкиф қилди.

Яна мўъжиза! Орадан санокли дақиқалар ўтар-ўтмас қўл телефоним жиринглади:

— Ассалому алайкум, мен Марк Эдвард Риз! — деб турибсан-да!

Элчимиз хизмат сафари юзасидан Миссисипида эндигина самолётдан тушган, Сен Теннесида, қамина — Тошкентда: замонавий алоқа воситалари “Марҳамат, Ўзбекистондаги қутлугʻ янгиланишлардан, адабиётдан, Абдулла Қодирийдан, “Ўткан кунлар” таржималари билан боғлиқ мўъжизалардан истоганча, эмин-эркин суҳбатлашинглар” деб турибди-я, Марк оғайни! Ўзбекистондан олган хотираларингдан, чорак аср муқаддам Қўқондаги меҳмоннавозиларни асло унутмаслигингдан, Ўзбекистоннинг АҚШдаги элчихонасида ўтказилган тақдирот хаяжонларидан тўлиб-жўшиб ҳикоя қилдинг, буларнинг бари Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг хизматлари эканлигини ҳолис ва миннатдор бир инсон сифатида тилга олдинг.

— Республиканиздаги ўзгаришларни, хусусан, Абдулла Қодирийнинг номи билан боғлиқ янгиланишларни ўз кўзим билан кўришни жуда-жуда истаяман, шу мақсадда қисқа фурсатларга бўлса-да, оилам билан Тошкентга сафар қилишни режалаштирдим, — дедим.

Биноийдай гапирдинг бизнинг она тилимизда, Марк. Тошкентнинг Самарқанд дарвоза денарасида улғайган чапани ўзбек йигитларининг лаҳжасида сўзладим. Қам бўлма, оғайни. Юртимизга қадам ранжида қилсанг, ўтган икки-уч йил ичида фахр-ифтихор билан Сен сингари меҳмонларга кўз-кўз қиладиган, Сени ҳайратларга соладиган масканларимиз кўпайиб кетди. Марҳамат, дўстим!

...Зиё шохининг уйда меҳмондорчилик. Отабекнинг олис Шамай-Семипалат шаҳри таассуротлари йигилганларни ҳайратга солди. “Чет элларни кўрган Отабек мажлисқа таниқланди”.

Ёдингга тушдими, Марк? Ўша Отабек энди Америкада юрибди, инглиз тилида сўзламоқда — ўзбекнинг асл адибини, асл адабиётини тарғиб қилмоқда. Асл СўЗнинг, чинакам АДАБИЁТнинг мўъжизалиги ҳам шунда эмасми, иним, Марк Эдвард РИЗ?!

Ҳурмат билан
Хуршид ДЎСТМУҲАММАД,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюмчаси
аъзоси, ёзувчи.

КОМИЛ АВЛОД ОРЗУСИДА

Ижод мактаблари бошқа мактаблардан тубдан фарқ қилиши лозимлиги барчага аён. Бу мактабларни замонавий таълим меъёрларига мослаштириш ва бошқа мактаблардан фарқ қиладиган ўқув муассасаси сифатида фаолият юритишини таъминлаш мақсадида ҳукукий асослар яратилди. Чунончи, ўтган йили сентябрь ойида Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Вазиirlар Маҳкамаси ҳузуридаги Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактабларни ривожлантириш агентлигини ташкил этиш тўғрисида”ги фармони ҳамда “Ўзбекистон Республикаси Вазиirlар Маҳкамаси ҳузуридаги Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактабларни ривожлантириш агентлиги фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори қабул қилинди. Мазкур ҳужжатларда агентлик зиммасига иқтидорли ёшларни кашф этиш ва уларга таълим-тарбия бериш бўйича масъулиятли вазифалар юклатилди.

Бугунги кунда ҳудудларда энг замонавий бинолар ва илгор таълим

тизимига асосланган Президент мактаблари ташкил этилди. Исоҳқон Ибрат, Абдулла Орипов, Ҳамид Олимжон ва Зулфия, Муҳаммад Юсуф, Иброҳим Юсупов, Эркин Воҳидов, Муҳаммад Ризо Эрнӣёбек ўғли Оғаҳий, Ҳалима Худойбердиева ва Абдулла Қодирий номидаги ижод мактаблари шоир ва ёзувчиларнинг, адабиётшунос ва таржимонларнинг, публицист ҳамда драматургларнинг оид фанлар чуқурлаштириб ўқитиладиган мактаб, Инновацион ривожланиш вазирлиги ҳузуридаги Мирзо Улуғбек номидаги мактаб, Абу Али ибн Сино номидаги ёш биологлар ва кимёгарлар мактаби фаолият юритмоқда.

Муҳтарам Президентимиз нима учун бундай нобъ лойиҳани илгари сурди? Мазкур таълим масканларининг ташкил этилишига сабаб бўлган зарурат нималардан иборат? ➤

1. Шахсан ўзингиз 2019 йилдаги фаолиятингизга қандай баҳо берасиз?
2. Янги Ўзбекистон шароитида бадий адабиётнинг ўрни, Сизнингча, қандай бўлиши керак?
3. 2020 йилдан, биринчи галда, нималарни кутяпсиз?

Исажон СУЛТОН:

БАДИЙ АСАР ҲАМ ТАРИХ

1. Тўғриси айтсам, унчмас. Бениҳоя кийматли вақт анча-мунча беҳуда ишларга сарфланиб кетгандай, назаримда. Лекин ҳар ишнинг ўз талаби бор, қурбонгиз етса қиласиз, етмаса йўқ.

Қурб етгани шунки, ўтган йилда бир маҳаллар шу кутлуг тупроқлардан айрилиб, Тангригоҳ этакларига бориб ўрнашган аждодларимиз – кўктурклар давлати ҳақидаги “Билга Ҳокон” романини ҳамда араб шоираси Робия ва Афросиё ботири Бектош муҳаббати ҳақидаги “Робия Балхий қиссаси”ни тугаллаш насиб қилди, бу асарлар “Шарқ юлдузи” ҳамда “Жаҳон адабиёти” журналларида чоп этилди. Эл-улуснинг энг қадим руҳиятини ифодаловчи “Ўзбек халқининг ҳаёлий яратиклари қомуси” номи бир асар ҳам тугалланди. “Беш ташаббус – беш китоб” лойиҳаси доирасида Ғафур Ғуллом номидаги нашриёт “Қорақуш юлдузининг сири” китобини чоп этди, ундан “Боқий дарбадар”, “Генетик” романларим ҳамда бир қанча янги ҳикоялар ўрин олди.

АҚШнинг «Mazda Publishers» нашриёти “Боқий дарбадар” асарини инглиз тилида нашр қилди, асарга таржимон, Мичиган университети

олими Кристофер Форт ва Огайо университети профессори Морган Лю сўзбоши ёзган. Шунингдек, Туркияда профессор Вали Саваш тахрири остида “Айни боғнинг гуллари” деб номланган антологиядан устоз ва тенгдош адиблар қаторида менинг ҳам ҳикоям ўрин олди.

2. Бадий асар ҳам тарих-ку?! Биз билган тарих фани қуруқ фактлардан, асар эса маълум даврда яшаган кишилар қалбидagi ҳиссиётларидан ҳикоя қилади. Бугунги кунимиз инсонларнинг ҳаёти, ўй-кечинмалари ҳақида дунё маънавий хазинасига қўшилаётган миллий асарлар яратилишига ишончим қомил.

3. Янги мушоҳада ва ифода усули чакнаб турган асарлар ёзилишини кутяпман. Янги Ўзбекистон – янги тафаккур демакдир. Шу тафаккур тарзи асарларда қай тарз акс этиши қизиқтиради. Қолгани эса бутун халқимиз кутаётгани каби: юртимиздаги янгиланишлар мўл-қўл хайру баракалар олиб келсин, улуглару устозлар, дўсту биродарлар, ука-сингиллар, эзгу ниятларига зиёдаси билан эришсин, шодиёна қуларда фарзандлар қамоллини кўриб дийдорлашиш барчамизга насиб қилсин.

ДОРИЛАМОН КУНЛАР ШУКУҲИ

Ҳаётда ҳар бир инсон ўз яшаш тарзи, армону орзулари билан ўзини дунё бағридаги бир оламдек ҳис қилади. “Менинг оилам, менинг фикрим, менинг буғуним, келажғим”, деб гапирди. Аслида одамларнинг саъй-ҳаракатларини ҳам, кечинмаларини ҳам у истиқомат қилаётган жамият бошқаради, яъни ҳар шахс ўй-хаёллари, қувонч-изтироблари билан даврий замонасининг бир жонли қисмидир. Шундай экан, бугун замондошларимиз қалбидagi уйғоқликка интилиш, тинчликка шукроналик, меҳнатга муҳаббат, яратилган ишга ҳам яшаётган қуларимиздаги ўзгаришлар билан боғлиқ.

Шу маънода 2020 йилдан кутаётган муваффақиятларимизга олтин пилла-поя бўлган 2019 йилда мамлакатимизда моҳият-этибори билан унутилмас воқеалар рўй берди. Бу ҳодисалар қувончи бугун ҳам юрагимизда акс-садо бермоқда. Фақатгина сўнгги ойда, фақатгина бир йўналишда, дейлик адабиёт, маънавий жабҳасидаги янгиланган ҳақида фикр юритганимизда кўнглимиз ёришиб кетди.

Абдулла Қодирий... Бу улуг инсонни ёлғиз олганимизда қалбимиз қалқийди. “Миллий насримизга, реалистик романчилигимизга тамайл тошини қўйган”, “Халқимизга ҳос энг гўзал фазилатларини ўзи ёзган асар қаҳрамонлари руҳиятига тўла сингирган”, “Яшаган давридаги тараккиётга ҳалакат бераётган иллатларини аёвсиз танқид остига олган”, “Маърифат кучи билан фуқароларнинг онгини юксалтириш орқали миллий озодликка эришиш учун курашган жадидчилик ҳаракатининг пешкадамларидан бири” каби юксак таърифлар тилга келади. Таърифлар баробарида юрагимизда фахру гуруру туйғуларини уйғонади. Лекин Абдулла Қодирий билан боғлиқ кечинмаларимиз шу нуктада тўхтаб қолмайди. “Мустабиб тузум жаллодлари томонидан ноҳақ қамалган”, “Адолатсиз равишда қатлга ҳукм этилган”, “Ўзига қилинган зулм етмагандек, авлодлари ҳам қатоган этилган” тарздаги аламли маълумотлар ҳам хотирамиз тубидан юзага қалқийди. Кўп йиллар шундай изтиробли кечинмалар билан яшадик. Ўзвучининг машҳур “Ўткан қулар”, “Меҳробдан чаён” каби асарларининг чоп этилиши, бу китоблар асосида кинофильмлар олиниши, умуман, адиб ижоди билан боғлиқ барча эзгу ишлардан қувонсак ҳам, Абдулла Қодирийнинг кадр-қиммати унинг меҳнатлари қадар тақдирланмаётганидан дилимизда бир қадар ўқсиниш бор эди. Янги йил арафасида Абдулла Қодирий номидаги маданият ва истироҳат боғида Ўзвучига аталган музей ва ижод мактаби курилиб, ўз фаолиятини бошлади. Адибнинг 125 йиллиги муносабати билан ўтказилган хотира кечасида унинг набираси Хондмир бобоқалонига кўрсатилган эхтиром учун оиласи номидан миннатдорлик билдирад экан:

– Биз бу қуларни узок кутдик, орзиқиб кутдик, – деди. Дарҳақиқат, фақат авлодлар эмас, кўксиди ўз миллатига муҳаббати бўлган ҳар бир инсон, ҳар бир ўзбек бу қуларни интиқ кутгани рости. Энди бу музей халқига ихлос билан хизмат қилган, унинг миллат сифатида яшаб қолишига ҳисса қўшган ҳар қандай инсоннинг абадийта дахлдор эканидан сўзлайди. Абдулла Қодирийнинг жасоратли руҳини даврдан даврларга олиб ўтади. Ижод мактабиди эса адабиётсевар ўғил-қизларимиз қамолга етади. Уларнинг ёш юраклариди илму фанга муҳаббат баробарида Абдулла Қодирий ғояларига садоқат, яъни ватанпарварлик, юртпарварлик ҳиссиётлари ҳам ўса боради. Айниқса, худди шу кутлуг маконда маърифатпарвар боболаримиз асос солган қадим “Турон” кутубхонаси ҳам жойлашгани нур устига нур бўлди. Электрон нашрлар, аудио китоблар, даврий нашрлар жамланган бу кутубхонанинг ҳар қаричида Мунаввар қори, Абдулла Авлоний каби маърифатпарвар боболаримизнинг ўлмас руҳи кезиб юрганига шубҳа йўқ. Пойтахтимиз кўрмага кўр қўшган бу маърифий мажмуани очар экан, муҳтарам Президентимиз шундай деди:

– Биз нега пойтахтнинг “эски шаҳар” қисмида Ислон цивилизация маркази, Абдулла Қодирий номидаги ижод мактаби, музей ва кутубхоналарни қайта ташкил қилишимиз? Сабаби – биз илм қайнаган руҳни, файзни қайтаришимиз ва шу орқали ўзлгимизни тўларок англашимиз керак.

Илоҳо, шу юксак орзулар амалга ошсин! Фақат зиёлиларгина эмас, Ўзбекистоннинг ҳар фуқароси кўксиди бор шавқати, бор қудрати билан Ватан уйғонсин! Юрту халқ учун севи, гуруру, унинг шаъни учун яшаш, меҳнат қилиш мақсади уйғонсин!

Йил сўнгиди худди шундай қадим орзулар билан яшаган ва ижод қилган халқимизнинг яна бир суюкли фарзанди, Ўзбекистон халқ шоири Ҳалима Худойбердиева хотирасига ҳам муносиб эхтиром кўрсатилди. Шоира тўғилиб ўсган Сирдарё вилоятида Ҳалима Худойбердиева номидаги ижод мактаби ҳам ўз фаолиятини бошлади. Шоиранинг жасоратли,

меҳрли, курашувчан сийрати ёрқин акс этган ҳайкали ҳам айнан ўша кунни очилди. Ўруғ, китоблар билан файзиёб хоналарда шоиранинг унутилмас мисралари акс-садо бераётгандек:

Ҳозирлан, бир шиддат,
шаҳд келаетир,
Йўлда сенмас кўк даракт келаетир.
Ватан деб аталмиш қадроҳларда,
Байроқдай ҳилпирар вақт келаетир.

Ҳа, адабиёт, маънавий сабоқлари аро бундай порлок қорловларни дилига майсадек эккан, қўлга тугдек тутган болалардан эртага шунчаки фуқаролар эмас, шахслар чиқади. Ахир, чинакам адабиётнинг тарбиячилик куч-қудратини ҳеч ким инкор эта олмайди-ку! Биз ҳам шоирлар давронга жўр бўлиб мурғак қалбларини умид ила эртаимизга тикиб турган фарзандларимизга қарата шундай дегимиз келади:

Турк уйи тиклангай,
келгай кўрк, шонлар,
Кўшқин куббасига теккай осмонлар,
Ғишга айланса-да ҳар бири битта,
Уни кўтаргайдир турксийзабонлар...

Қувонч шунданки, шоирамизнинг айтганлари ҳаёлот эмас, башорат эканлигига ҳозирдан, бугундан иймон келтирмоқдамиз. Фақат Ҳоразм вилоятининг эмас, мамлакатимизнинг машҳур шаҳарларидан бири, “Очиқ осмон остидаги музей” дея дунёда қизиқиниш ортираётган Хива шаҳри 2020 йили турк дунёсининг маданий пойтахти деб эълон қилинди. ТУРК-СОЙНИНГ Ўш шаҳридаги доимий кенгаши 37-йигилишида бу ҳақда тегишли қарор қабул қилинди. Озарбайжонда нашр этиладиган “Тарихий шаҳарлар” журнали таҳририят аъзоларининг бир овоздан қилган қарорига кўра, Озарбайжон ва Ўзбекистон ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлашга қўшган ҳиссаси учун бизнинг Президентимиз Шавкат Мирзиёев “Йил одами” деб эътироф этилди. Ҳар икки эътироф халқимизнинг, барча туркий халқлар билан биргаликда қадим илдишларимизга яқинлашганимизни, ўзлгимизнинг тегароқк англаётганимизни далиллайди. Тарихнинг қай бир даврларида дунё тамаддунига бекиёс ҳисса қўшиб, миллат сифатида танилиб, тан олинган халқимизнинг яна шиддат билан жаҳон сахнасида кўтарилаётганининг намоиши бу. Албатта, 2018 йилда ҳам “Йил одами” шарафига муносиб қўрилган, ундан ҳам муҳими, жаҳонда тинчлик, дўстлик ғояларининг тантанаси учун манзилу макон ажратмай курашаётган, дунёнинг соғлом фикрли кишиларини шу ғоя атрофига қорлаётган Юртбоши-мизга қилинган ҳар эътироф, юртимизга кўрсатилаётган ҳар эхтиром бошимизни осмонларга етказиб боболарида ҳар биримизга катта масъулият ҳам юқлайди. Оила мустаҳкамлиги, фарзандлар тарбияси учун жавобгар бўлган биз – оналар миллати юртимизнинг, қолаверса, инсониятнинг бахтли, фаровон, эркин яшаш учун фидойилик кўрсатаётган, кўксимиздаги гурурни юксалтираётган Раҳбаримиз, қадди ҳам, қадри ҳам қадимлаётган Ватанимизга муносиб бўлмоғимиз зарурят, бурч эканлигини кун тартибимизга қўяди.

Шундай қувонч, фахр, масъулият ва бурч туйғуларидан қуч олиб, Янги йилнинг илк ойларида яшапмиз. Бундай ҳиссиётлар фақат бизнинг эмас, барча опа-сингилларимизнинг қўнғилларидан кечаётганига, улар ҳам қадр топган улугларимиз учун қувонаётганига, катта эътирофлардан илҳомланиб, янги зафарларга қўланаётганига ишонамиз.

Улуг адиб Абдулла Қодирийнинг замондоши, қисматдоши Абдулҳамид Сулаймон ўғли Чўлпоннинг бир шеъри шундай яқунланади:

Ана, соқдим қалбимдаги гулларни,
Термак учун қақираман қўларни...

Замонамиз барча яхши шароитлари, инсонга ҳайрихоҳлиги, бахтга, эркинликка тарафдорлиги билан юрар йўлларимизга саодат гулларини соқгани, соқаётгани ҳақиқат. Уни термак, бу гулларни Она диёр кўксига тақмоқ, уни яшнатмоқ бизнинг зиммамизда. Бошланган йил давомида шундай ёруғ тушунча ва шундай соғлом аҳду қарор сизу биз билан бирга бўлсин!

Мунаввара УСМОНОВА

КОМИЛ АВЛОД ОРЗУСИДА

Бошланиши 1-саҳифада

Сир эмас, давлатнинг қудрати ва барқарорлиги фақат унинг ҳарбий қудрати ёки иқтисодий қувватига эмас, балки интеллектуал салоҳиятига ҳам чамбарчас боғлиқдир. Фуқароларда ватанпарварлик ва эл-юртга муҳаббат, бағрикенглик туйғуларини, қонунларга, миллий ва умуминсоний қадриятларга нисбатан ҳурмат ҳиссини шакллантириш, уларнинг маънавий-ахлоқий, интеллектуал ва жисмоний салоҳиятини ривожлантириш муҳим вазифа ҳисобланади.

Ана шундай авлод вакилларини тарбиялашда Президент мактаблари, ҳусусан, ижод мактабларининг аҳамияти бекиёс. Бу мактаблар ўз номи билан ижод ва адабиётга боғланади. Ижод мактабларида ўқувчилар фақат ўз қобилиятини ўстириш, истеъдодини чархлаш ва шеър ёки ҳикоя ёзишни ўрганиш билан чекланиб қолмай, бошқа муҳим фанлардан ҳам чуқур билим олади. Жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланади, аниқ фанларни ўзлаштиради.

Ижод мактабларида таҳсил олаётган ва ўз билимини, маҳоратини ошираётган ёшларга фақат назарий би-

лим берибгина қолмай, янгича руҳда эркин ижод қилиш учун шарт-шароит яратиш нияҳтда муҳим масалалардан биридир. Чунки ижодкор ўй-хаёли одами, у эркин бўлса, турли шовкин-сурондан, ташвишлардан холи бўлса, жўшиб ижод қилади, қўнғилдагини тўла-тўқис қозғатга тўқайди. Бунинг самараси ўлароқ ажойиб асарлар сони ортади.

Ижод мактабларида, албатта, бошқа фанлардан ҳам дарс бериллади. Умумтаълим мактабларида ўқитилаётган аниқ ва ижтимоий фанлар бу ерда ҳам ўқитилади. Аммо бу ўқиш ижодкорлик — ижодий фикрлаш, ҳар бир соҳа фаолиятига ижодкорона ёндашиш билан уйғунлаштирилган ҳолда олиб бериллади. Шу сабабдан ҳам Ўзбекистон Ўзвучилар уюшмаси томонидан республикамиздаги ижод мактабларида бадий адабиётлар туҳфа қилиниб, мунтазам равишда таниқли, эл ардоғидаги шоир-ёзвучиларнинг маҳорат дарслари ташкил этилмоқда. Бундан қўзланган асосий мақсад — бу даргоҳларда таълим олаётган ёшларнинг интилган ҳавас манзили ҳам юксак бўлишига эришиш. Ижод мактабларига буюк аждодларимиз номи берилётгани ҳам бежиз эмас. Биринчидан, бу

ўтган улугларимиз номини абадийлаштириб, руҳларига ҳурмат бажо келтириш бўлса, иккинчидан, ушбу масканларда ўқиётган ўқувчилар мана шу улугларимизга муносиб ворис бўлишлари назарда тутилган.

Баъзан: “Бу мактаблардан фақат Ўзвучи-шоирлар чиқади!” каби-лидаги саволлар қулоққа қалинади. Йўқ, ижод мактабларини очилган мақсад фақат шоир-ёзвучиларни тайёрлашдан иборат эмас, балки улғайганда қим бўлишидан, қайси соҳани эгаллашдан қатъи назар, ёшларни маънавиятли инсонлар, ҳар томонлама баркамол авлод қилиб тарбиялашдан иборат. Чунки маънавияти юксак, қомил авлодгина ҳар ишда, ҳар жойда Ватан учун баян тутади, юрти, эли ва Президентини унун ёниб-қуйиб ишлайди, ижод қилади.

Иқтидорли ёшларни аниқлаш, танлаш, ўқитиш ва тарбиялаш, ёш истеъдодларни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришга ҳамма замонларда ҳам етарлича эътибор берилмаган. Узоққа бормаёлик, яқин ўтмишда ҳам ёзвучи-шоирларга эътибор, рағбат, айниқса, ёш ижодкорларни қўллаб-қувватлаш ҳавас қиларли даражада эмасди. Шукрки, бугун муносабат бутунлай ўзгача. Ёш шоир-ёзвучилар ва таржи-

монларга, ёш журналистларга, ёш олимларга, ташаббускор ёшларга ҳар қандай мамлакат ёшлари ҳавас қилса арзигulik шароитлар яратиб берилиб, имкониятлар эшиги кенг очилмоқда. Ўтган йилнинг 27 декабрида Мухаммад Хоразмий номидаги иқтисослаштирилган мактабда юртимизнинг фаол ёшлари билан бўлиб ўтган тарихий учрашувда мамлакатимиз раҳбари ёшларга қарата: “Янги Ўзбекистонни, албатта, ёшлар билан бирга курашимиз. 2020 йил ёшларга оид давлат сиёсатида туб бурилиш йили бўлади”, дея таъкидлаганда ёшларнинг кўзларида эртанги қуларига жуда катта умид ва ишонч нурлари порлади. Энди ёшларимиздан талаб — этилаётган нарсаси шундан иборатки, улар мана шу имкониятларга, бу шароитларга лаббай деб жавоб бериб, ахлоқ-одобда бошқаларга намуна бўлиб, қаламини чархлаб, сўзни сийлаб, сайлаб ишлатиб, Ватанимиз ривожига муносиб ҳисса қўшсалар бас. Буларнинг барчаси ижод мактабларининг маънавий мақсад-муддаси, маърифий вазифаси ҳисобланади.

Ботиржон ЭРҒАШЕВ,
Ўзбекистон Ўзвучилар
уюшмаси раиси ўринбосари

МИЛЛИЙ КУТУБХОНАДАГИ БЕБАҲО ЖАВОҲИРЛАР

Бошланиши 1-саҳифада

Кутубхона тасарруфидagi фондда Алишер Навоий асарларининг 18 та қўлёзма ва тошбосма китоби ҳамда турли давр ва минтакаларда чоп этилган 50 дан ортиқ наشري мавжуд. Шунингдек, Навоий ижоди ва унинг фаолиятига бағишланган нодир асарлар ҳам жуда кўп. Масалан, француз тилидаги «Шарқий турк тили хрестоматия»сининг биринчи қисмида Алишер Навоийнинг

«Муҳокамат ул-лугатайн» («Икки тил муҳокамаси»), «Тарихи мулуки аҷам» («Араб бўлмаган шохлар тарихи») асарларидан шарқий турк тилини ўрганиш мақсадида матилар келтирилган. Рус шарқшунос олими Владимир Вельяминов-Зерновнинг «Чигагой-туркий лугат» қомусий тадқиқоти Алишер Навоий асарларидан олинган сўз ва иборалар асосида тузилган. Лугатда ҳар бир сўзга шу тилда бир нечта изоҳлар бериб берилган. 1697 йили Парижда шарқшунос Барто-

ломей Эрбелонинг француз тилида нашр этилган «Bibliothèque orientale» («Шарқ кутубхонаси») ёки «Шарқ энциклопедияси») асарида Марказий Осиё худудида яшаб ижод этган улуг олим, шоир, давлат арбобларидан юзга яқини, шунингдек, Алишер Навоий ҳақида алоҳида ва батафсил маълумотлар келтирилган.

Миллий кутубхона фонди Алишер Навоий қаламига мансуб «Ғаройиб ус-сигар» асарининг XVI асрда кўчириб ёзилган, китобат санъати дурдонаси бўлган қўлёзма нусхасининг электрон шакли билан бойиди. У Буюк Британия кутубхонаси томонидан Ўзбекистон ҳукуматида тақдим этилган.

Н.УСМОНОВА,
ЎЗА мухбири

МУЗЕЙДА ЯНГИ ТЕХНОЛОГИЯ

Бугун юртимиз ижтимоий-маданий ҳаётда музейларнинг ўрни, уларнинг жамият ва маданиятнинг ўзаро таъсирини таъминлашига катта эътибор қаратилган. Шу жиҳатдан жаҳонда музейларни виртуаллаштириш амалиёти, улардаги маълумотларни кенг жамоатчиликка онлайн тарзда етказиб беришнинг аммабон ва тезкор шакли музей маркетингининг янги, илғор усули сифатида жадал ривожланмоқда.

2020 йилнинг илк қуларидан Темирийлар тарихи давлат музейида Smart-технологияларининг жорий қилиниши юртимиз музейшунослиги соҳасида катта бурилиш ясади. Музейга ташриф буюрувчи-

лар замонавий интерфаол воситалар ёрдамида турли экспонатлар ва музей ҳақида қўшимча маълумот олиш имкониятига эга бўлдилар. Экспонатлар ҳақидаги маълумотлар NazzAR – инновацион илова-

си ёрдамида реал унсурлар билан бойитилди. Смартфонингизни музейнинг 21та нуктага ўрнатилган экспонат тасвири туширилган AR белгилари махсус тахтачаларга йўналтириб, аудио-видеогид ёрда-

мида ўзбек, рус, инглиз, француз тилларида экспонат ҳақидаги маълумотларга эга бўлишингиз мумкин. Шунингдек, 3D динамика-ли голограммалар ҳам акс этиб, у турли эффектлар билан тўлдирилган. Фойдаланувчи ўз смартфонига Android ва iOS қурилмалари учун ишлаб чиқилган NazzAR иловасини юклаб олиши лозим. Ушбу инновацион лойиҳа ва Темирийлар тарихи давлат музейи учун ишлаб чиқилган мобил илова Амир Темур ва темирийлар тарихини янада кенгроқ ёритиб беришга хизмат қилмоқда.

Smart технологияларининг мазкур музейда жорий қилиниши республикамизга ташриф буюраётганлар ва сайёҳлар учун жуда катта қулайликлар яратди.

Ш.МИРАЛИЕВА,
З.ҲОШИМОВА,
музей илмий ходимлари

Йўлдош ЭШБЕК

Эй ватан,
булоқларинг
бўлбўл тилидай бийрон.
Кўм-қўк биллур тоғларинг
чўққисиди хуш осмон,
чўққиларин қоридан
қўйлаб тушар жилга зор,
боғларинг ифорида
шамоллар ҳам бахтиёр.
Яйраб кетар олислар
ҳимматингдан, жон Ватан,
жон ва тан дер азизлар,
абдийсан, жон Ватан!

Турналар
тушар сени ёдимга,
олис олисларга кетаёттирлар,
кимларнинг азиз ва гул хаётига
соғинчу хаяжон элтаёттирлар.

Қайнаган булоқлар тортади яввош,
сен ҳақда хотирам сезгандай гўё,
оламнинг кўксига тушмоқда талаш,
топиб йўқотгандай нодир бир дунё.

Секин одимлайман тоғлардан пастга,
тушмоқдан иборат одам хаёти,
напармон тумандай тушар шом аста,
менинг бу ўйимни ёпиб гўёки.

Гўзал тушмоқ бордир шому тоғ каби
нурни азиз айлаб олам ичинда,
тушмоқ бор хаётда қакрабон лабинг
булоқнинг бошидан алам ичинда.

Мухаббат кўнгулга солди хур ҳислар
баланд-баландлардан тушмоқ бор наҳот,
турналар кетмоқда олис-олислаб,
не учун чинқираб, солишар фарёд?!

Сени
эслаб юраман доим,
наргис териб юганимизни,
теппамизда порлаган ойни,
бутун йироқ хира бир изни...

Бутун йироқ тортгандек хомуш,
холбуки, ўшаю кўп маънос,
туюлади бари йироқ туш,
тепаликлар ойлар ва наргис...

Холбуки, ой ўша-ўшади,
тепаликлар турибди хануз,
лек наргислар қўшша-қўшшади,
орасида фақат биз ёлғиз...

ҚАЙНАГАН БУЛОҚЛАР

Қушиқ
Қуйлаётган,
Най чалаётган,
Шеър айтаётган
Одам ободир.
Асар сўнгигача
Умр ҳам аслида тугал бир асар.
Сўнгигача қуйлай олган
Сўнгигача озоддир.

Йўқ
Мен-ку келдим. Сен-чи, йўқ эдинг.
Хонадаги нарсалар ўша...
Атрофининг ҳам кўнгли йўқ эди.
Хатто жуда меҳрибон гўша.
Харакату сўзлар тарзида
Меҳр ошиб борар ҳадиддан,
Ошиб борар меҳрининг ҳадди,
Нимадир йўқолиб, аслида
Ортиб борар дилда нимадир.

Оқ
Қоғоз бағрига қўйсам қағитимни,
Ўқиб кўрсанг юрагимнинг
Тафтини.
Дардига сўз ожиз дея кўркаман,
Мен қандай айтаман,
Қандай тўкаман
Юрагимнинг тўлкини бор
Қағитимда
Бахтимнинг изи бор,
Кўнглимнинг денгизи
Ҳижронинг сўзи бор.

Сенга
салом йўллайман,
турналарга хайкириб,
махзун чоғни қўллайман
дилмига секин кириб.
Ҳозир ҳолим қулгули,
эсламан ўхшаш чоғни,
дам эмасди қайгули,
ғам эмасди ул оҳим.
Салом йўллардим фақат
ўзгаларга у дамлар,
узокда тоғ ортида
бор деб яхши одамлар.
Турналар салом элтган
ўша ерларга келдим,
келди мени тарк этган
сента салом йўллагим.
Элтмас на қуш, на шамол
хайкираман барибир,
соғиндим махзун, заво
болалигим, хур шаҳрим!

Гўзал
дала қор остида,
сўнгсиз сув ғубор остида
оқ дашт уммон, сув улкан қўл
ким билсин не бор остида.

Чўнтакни
тўлдиришни ўйладим.
Одам бўлмадим. Тўлган
чўнтак билан кўп нарса
олдим. Аммо, бирор кўнгил олмадим.
Одам бўлмадим.

Қор
шу қадар иликки,
унутасан январлигини.
Қор сен учун,
қуёш сен учун сақлар
анварлигини.
Осмон тиник, кўм-қўк, илик,
ногоҳ учратгандай баҳорни,
гул деб узиб оласан
бир парча қорни...

Сенга
салом йўллайман саболардан,
юлдузлардан, кундузлардан, самолардан.
Дарёларнинг бўйларида, адирларда
соғиндинг деб ўйлабман сабрларда.

Токатим йўқ банди бўлган турна каби,
яхши кунлар, хатто кўнгул турна каби,
сиғмас дилга қўзларингдан бошқаси,
аммо соғинч гўзал туйғу, тош қаср.

Демам йўқдир учай десам самоларда,
кемам йўқдир ўтай десам дарёлардан,
токатим йўқ банди бўлган турна каби
буза олмас дунё расмини ожиз қалбим.

Йўлга чиқдим бандни узиб кишан еча,
журъатим йўқ ярим йўлдан қайтдим нега,
сарғайдилар товонимни ўтлар туйиб,
журъатсизлик экан севги дедим куйиб.

Дардларимни йўллайман саболардан
кундузлардан, юлдузлардан, самолардан.

Садарайхон шоҳларига илашган зарпечаклар-
ни тирноқлаб сидираётган Ўқтам уста бир кўлини
белига қўйиб энгашган кўйи қийшайганча қолди:
очик дарвозадан чилдирманнинг қасқонини авто-
мобиль чамбарагидай айлантириб "Ва-ан!" деб
шовқин солиб етти ёшлар чамаси болакай кириб
кекди ховли ўртасига етганда "Қи-ийк!" деб
"тормозни босди". Кейин елкаси оша орқага қараб
"машина"сини қайтариб оларкан, ўнг қағитини кар-
най қилиб жоҳлохатда кичикрди:

— Амаки! Диккат-диккат! Ҳозир телевизирда
айтишибди, эртага эрталаб ўн бир яримда... хали-
ги... қиймамат бўларкан!

Ўқтамжоннинг бармоғи райхонда, саволи бўг-
зида қолди, ҳай дегунча болакай "қи-ийк!" деб
"тезлик дастағи"ни олдинга урди-да, дарвозахонадан
отилиб чиқиб кетди.

— Ўқтамжон кетганда қайтиб келганча-ей! Балони

ўқна-й! Қиёмат дейдими? Э, тавба!

У уйишган белини ўшлаб зўрга қад ростларкан,
ўзига ўзи "Телевизирда айтишди дедими?" деб
қўйди. "Қиёмат қачон бўлишини ҳокимлар ҳам
билмас керак. Ё жиян дадасини гапини нотўғри
тушунган, ё дадаси мени яна аҳмоқ қилмоқчи".

Ўқтамжон устани ўй босди, кўнгли ғашланди,
кўли ишдан совиди.

"Бордию рост бўлса-чи? Ҳозир техника ри-
вожланиб кетди, онасини қорнида тиззасини қу-
чоқлаб ётиб болачоннинг ўғил-қизлигини аниқ
айтди беришти-ку. Об-хаво маълумотиам гоҳида
тўғри чиқиб қолади... Мендан нима кетди, ке, бир
оғиз Содиқбекни олдиндан ўтиб қўйай. Қайфи бўл-
маса, тўғри гапирди".

У чўнтагидан қўл телефонини олиб, бироз
тимирскиланиб зарур рақамни тоғди-да, кўк туг-
мани босди. Содиқбек у ёқда гапашгани одам
тополмай кўзи тўрт, қулоғи динг бўлиб турган
экрани, телефон чакирар-чакирмас ипакдеккина
"Лаббай?" деган товуш янгради.

— Тузукмисиз, Содиқбек?

— Раҳмат, акажон, ўзингиз тинчмисиз? Кели-
нойим бардамилар? Жиянлар соғ-саломатми?
Содиқбек адабиёт ўқитувчисмасми, гапга
зарбоб тўн кийгизуворадиган чечан йигит-да! Са-
лом-алиқнинг ўзига ўн дақиқа кетади. Худди би-
ров бетоб бўлса, дори обеклиб берадигандай ижи-
килаб соғлиқ суриштиради.

Уста қалбаки йўталиб олди-да, муддаога ўтди:
— Содиқжон, ука, сиз катталарни даврасида
юрасиз, мабодо қулоғингизни бир четига галати-
роқ ҳабар қилинмадими?

— Кеча Ҳаким Тўрани тутилган кун эди, роса
тортганмиз, кўп гап бўлди, лекин галатиси йўғди.
Ё мен савоварни тўқкани чиқканда гапиршидими-
кан?

— Телевизирда айтишибди, эртага ўн бир
яримда биринча бўлармизми?

— Ҳа, устак, нима бўларди, давра суҳбатчи-
дир-да. Ё футболмикан?

— Ука, қизикчимсиз? Давра суҳбатини биров
реклама қилармиди? Футболламас. Эрталабда
қайси тентак тўп тепади? Бошқа нарс...

Ўқтамжон қараса, муаллим аравани курук
обқочагани. Эшитганини очик айтиқолди.

— Йў-е, худо сақласин-е! — қайфи учиб кет-
ди Содиқбекнинг. — Унақа демай туринг, дашт-
га йўлпиё сепиб қўйганман-а! Бу ёқда индинга
"шанба гап" бор.

— Демак, бунақа гап йў-а?

— Йўқ, устак, йўқ... Тўхтаг-чи, гузарга чиқиб
Максуд шилкмини дўқонига қирай-чи, ҳамма ян-
гилик ўша ерда-ю. Ўзи кечагидан кейин қаллаям
сал зингиб турибди. Бўпти, акажон, бир гап бўлса,
тилоп қиламан.

Ўқтамжон ҳовлининг ўртасида осмонга қара-
ганча бир муддат қаккайиб турди. Кейин тилар-ти-
ламас кўчага чиқди.

Велосипед эгарига кет тегизмай катта тезликда
келаётган Азим терак ўн беш-йигирма қадам на-
ридан рулни ортта қайтариб қайтиб келди-да, уло-
вини чотиға қисиб Ўқтамжон билан қўшқўллаб
қўришди. Азим теракнинг юз-кўзи ташвишли эди.

— Ҳа, Терак, сериалга кечиккан хотиндай минг-
га қўйиб кетяпсан?

— Ўзим, шу, секин... — деди Азимбой каловла-
ниб.

— Қассобхона очикмикан? — деб яна сўроққа
тутди уста гап тополмай.

— Қарамабман, — Азимбой салом бериб ўтган

кизчаларга бош иргаб қўйди. — Уч-тўрт одам йиғи-
либ турувди, очик бўлса керак.

— Азимбой, сен мабодо эшитмадингми, теле-
визирда... халигиндака...

— Ҳа, — деди Терак жонланиб. — Гузарда сомса-
хона ёнида шу ваҳима бўлётган экан.

— Бекорчи гапир-а? — деб суҳбатдошининг кў-
зига умидвор термулди Ўқтамжон.

— Ким билди дейсан? Лекин аломатлари бор-да.
— Қанақа аломатлари? — Ўқтамжоннинг ички
авзолари бир тортишиб қўйворгандай бўлди.

— Масала-а-а, — деди Азимбой велосипеднинг
орқа гилдирагини кўтариб, тепкинни бир айланти-
риб олди. — Масалан, олчинлик Умар дўхтирни си-
гири уч қаллалик бузук тугди. Эшитгандирсан?

— Бунақаси илгарийм бўлган.

— Ҳўп, бунақаси бўлган дейлик. Мисол, кун
ниҳоятда қисқариб кетди. Тўғри, вақт ўлчамини бў-
йича йигирма тўрт соат турибди, оммалекин ба-
рақаси йўқ. — Азимбой "энди бунисига нима дей-
сан?" дегандек қошини келди. — Илгари, эҳ-хе, бир
кунда қанақа нарсалар улгурардик, ҳозир шундай
дўқонга қикиб келгунингча соатни оёғи осмонда.

— Балки, бу ўзимизни қаритганимиз белгиси-
дир?

— Ёшлардаям шу. Мана, мени кичкинам Қо-
зимжонни олайлик. Пешингача ухлайди. Ҳов,
туққан хотинга ўхшаб мунча кўрпадан қичмайсан,

Икбол МИРЗО

десам, уйкуга тўймайяппан дейди. Нимага? Ўйлаб
кўрсам, вақтини тайини йўқ. Бола бечора ўн соат
ухласаям, ҳов бизни ёшлигимиздаги беш соатдай
мириқмайди. Эсингдам, биз қанақа ухлардик?
Дарс пайти беш минут мизғиб олсанг, ярим кечага-
ча санғиб юраравардинг. Э, у даврлар...

— Гапингда жон бор, ўртоқ.

— Илгари мажлисларам қисқа бўларди, нари
борса, бир соат. Ҳозир-чи, етти-саккиз соат чақак
уришсаям, гаплари ичларида қолиб, "Ассейи ма-
салани эртага кўрамиз", деб тарқалишяпти. Соат
тез айланыпти.

— Ҳа, тез айланыпти.

— Яна, одамлардан инсоф умуман қолмади, —
янги далиллар топишга киришди Азимбой.

— Бу гапинг ниҳоятда тўғри, — деб оғирлигини
чап оёғига солди уста. — Инсоф қолмади.

— Мана, мисол, ўн кун олдин Қувасойга бир
тўйна булғори обдорим. Нақд пўл йўқ, деб юз литр
вино беришди. Ноилжоз рози бўлиб уйга олиб келиб
ичиб кўрсам, грам қайфи йўқ. Ярни памил чой экан.

— Ана ҳоло-е, — Ўқтамжон дўстининг чув
тушганига азбаройи аччанганидан лаблари қийша-
йиб кетди, — савдонни устида синамоққа бир пиёла
олиш керак эди-да.

— Рулда эдим, ўртоқ, рулда, мелисаларни
биласан, мени пиёла кўрсаям тўхтатиб оғзимни
хидлайди, — деди жахланиб Азимбой.

— Қайтариб обориб бермабсан-да!

— Оборганим билан тан олармиди худобеха-
барлар? Қолаверса, йўлда чайпалиб, бор спирт-
иям учиб кетмасин дедим. Буни устига, қаззоблар
нима қўшганини аниқлаймиз деб Мираббос хўроз
билан бир ярим пакирини ичиб қўйганмиз.

— Қолганини нима қилдинг? — бетокатланди
уста.

— Қайноғам келиштириб, Ибройим таппакни
чойхонасига ўтказворди.

— Боплабди, — деди Ўқтамжон енгил ютиниб.

Унинг юзи бирдан яна сўлгин торди. — Менга
қара, Азимбой, қаттам раҳматли "Қиёмат арафаси-
да сўпи янтоқни устига қикиб азон айтди", дер-
ди. Одамлар шунақа майдалашиб кетаркан. Хали
унчалликка борганимиз йў-у. — У шундай деб қў-
лини қилич қилиб Азимбойнинг дўпписини устидан
ўтказди.

— Биз майдалашимиз шартмас, — деди ух
тортиб Терак. — Ўтган йили Бухорога тўйга бо-
ганда кўрганман. Янтоқ деганинг хирмондек бўп

ётибди, устига бемалол чиқиб "Анжан пўлкаси"га
ўйинга тушсаям бўлади.

— Ҳа-а, — деди Ўқтамжон хафсаласи қайтиб. —
Энди нима қилиш керак?

— Хайронман.

— Ё Ҳасан мулладан бир сўраб қўйсакмикан?

Иқовлон велосипедга мингашиб йўлга ту-
шди.

Мулла сўрида нягига муштини тираб афсона-
вий донишманд киёфасида ўтирар, устунга тир-
машган қора мушук панжа узатиб тўрқовоқни
тимдалаганига ҳам бепарво эди. Хол-аҳвол сўра-
шиб сўрига чўқшигач, мулланинг хотини Сано-
бар фолчи чипор дастурхонга бир жуфт обинон
ташлаб:

— Ҳозир тўқ келса, симчойнақа чой дамлаб бе-
раман-а, айланайлар, — деди-да, ҳарсиллаб ичкари-
га кириб кетди.

— Тўқ қачон қилишга аён бўлмайди, опа? — деди

мутойиб бақилмоқчи бўлди Ўқтам.

Деразадан фолчининг зардали жавоби эшитил-
ди:

— Ҳамма нарсани кўришим мумкин, сизга
ёлғон, менга чин, фақат шу тўқ билан газга бир
нарсга деълмайман, айланай!

— Ҳа, Ўқтам бойвачча, — деди мулла гапга болта
солиб. — Нима ҳизмат, жигар? Ё яна хотинингни
қўйвордингми?

Меҳмонларнинг ташрифи сабабини билгач,
мулла яна аввалги киёфага қайтиб нягига мушти-

ни тиргак қилганча терак хаёлга чўмди. Дераза
ортдан тагин фолчининг жарангдор овози эши-
тилди:

— Қиёмат қачон бўлишини Худойимнинг ёлғиз
ўзи билди. Хоҳлаган пайтда бўлиши мумкин, ай-
ланайлар.

— Аниқ жавоб йўқми, опажа?

Вақти-соати... — Азимбой дераза то-
монга бўйинини чўзиб, ўнг кўрсаткич
бармоғи билан чап билагига уриб қўй-
ди.

— Аниги шу — Худо билди, айланиб кетай.

— Бўлиши мумкин, — совуқ сув урилгандай
бир сесканиб тилга кирди мулла. — Одамлар ниҳо-
ятда йўлдан озди, жигар. Дарахтлар ҳам илгари-
дақа мева қилмай қўйди. Қушлар-чи? Ёшлиги-
мизда "қаймоққўри" деган қуш бўларди. Сарих,
қўқ, қизил папи бор. "Қуёв-қуёв! Қимга қуёв?"

— деб сайради, — мулла тиззалаб олиб бўйинини чўз-
ганча қушга таққидан нола қилди. Кейин дами
чиққандай бўшашиб, сўзида давом этди. — Ҳозир
мусича билан олаканотдан бошқа нарсга йўқ. Ба-
лик-чи? Бачқираридеги олдинги баликлар қани?

Эсингдам, Ўқтамбой, жигар, аканг раҳматли би-
лан қўйхонани ёнидаги гумга тўқ ташлаб балик
ушлардик. Мана шундай-мана шундайларни чиқар-
ди, — деб ўзини орқага ташлаб, ўнг оёғини кўтариб
қўймигича шапатиллади. — Ҳозир-чи, ҳозир, Мух-
ри бўлбўласидай балик ушлаганига ўн минг тика-
ман, отамни арвоҳи!

Сўритокка осилган тўрқовоқ илкис ситланиб,
бедада "пит-бил..." деган жойида таққа тўхтади.

Азимбойга жон кирди:

— Футбол ҳам расво бўлди. Илгари қанақа ўй-
нилар бўларди! "Пахтакор" — "Спартак"ни 4:0 га
қокқани эсларингдами?

— 3:0 га, — деб тўғрилади Ўқтам ёнига сакраб
тушган мушукка хавотирли қараб. — Красникий
бўларди, ҳақиқий эркак футболчиийди, чап оёғига
қизил қийик боғлаб оларди.

Бу гапдан мулланинг энаси котди:

— Ўқтамжон, ўлдирдинггу гапни, жигар, эркак
футболчи бўлса, оёғига қизил боғлайдими?

— Йў-у-к, муллака, "Шу оёғим билан тепсам
хушёр бўп турасизлар, майиб-пайиб кип қўйсам
менданмас", деган оғохлантириш учун боғлаган.

— Ўқтамжон мезбоннинг кистирма киноясидан қи-
зариб-бўтрикиб кетди. — Стадионга қираётганда
судяларам қийинг қани деб сўраб туришаркан.

Ёш болайдим, ўн бир метрдан қангиллатиб тепиб,
маймунни қорини ёрворганини отам раҳматли
билан бирга кўрганмиз.

— Ҳа, отанг раҳматли кўпни кўрган одам эди, —
деди мулла айёрона қулимсираб.

— Полвонлар-чи, қанақа полвонларимиз бор
эди! Рустам полвонлар қайда ҳозир? — Азимбой-
нинг ховлиқидан мушук чўчиб, белини қамон
қилганча гириллаб қўйди.

— Рустам полвон бир келиб, бир кетди-да, жи-
гарларим, — мулла афсус билан бош чайқади. — Ҳо-
жимукон-чи, Ҳожимукон? Ҳўқизни елкалаб кўта-
рарди.

— Эндиги спортни ахволини қаранг, — деди
Ўқтам қорданан чўқкалаб олиб. — У кунни теле-
визирда кўрдим. Музни устида биттаси қийпанг-
лаб келиб, дазмолга ўхшаган нарсани сирпанг-
тирворди. Дазмоли ҳов этакдаги қизикка бориб

тўхташ керак экан. Ялтироқлор иштон қийган
иккита йигитча дазмолни олдиға тушволиб тутқа-
нок тутгандек музни чўқкалаб йўл очиб қолса! Шу
хунарлари тепағам хуш келмадими, "тирс" этиб
чирик ўчдию мени кутулдим. Шўям спорт бўлди-ю!

Манави қиёматни ҳақиқий белгиси!

— Ҳаммасидан ҳам анов томонларда эркак би-
лан эркак рўзгор қилётганига нима дейсиз? — деди
таъсирчан мисол топангидан рухланиб Азимбой.

Бу янгиликдан мулла беҳабар шекилли, бирдан
қапалгай учиб, ёшқикка ёнбошлаб олди:

— Астағирилло! Хотин қуриб кетганакими?!

— мулланинг гапи оғзидан битта сўз бўлиб яхлит
отилиб чиқди.

— Ҳа, нионаверинг, муллака. Бир-иккита раҳ-

ФИКРАТГА ЙЎҒРИЛГАН УМР

Ибратли умрлардан ёруғликка туташган хайрли амаллар лавуллаб қаддини ростлар экан. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, ёшлар мураббийси, атоқли адабиётшунос, таржумон, профессор Асил Рашидовнинг ҳаёти ва ижодий фаолияти бунинг ёрқин тасдиғи.

Ёшлик ҳаммага берилган. Лекин нуктадон кексалик ҳар кимга ҳам насиб этавермайди. Биру Борнинг ўзи ёрлакаган, азиз-мукаррам қилган бандалари умрини зиёда қиларкан. Асил ака ана шундай зиёбахш инсон. Ўнлаб асарлари, бадий таржималари зиёкорлик фаолиятини кўз-кўз этади. Профессор Асил Рашидов “Инсон ва меҳнат мадҳи” (1976), “Ишчи – қиссаларимиз қаҳрамони” (1980), “Сўнамас юлдузлар” (1981), “Чингиз Айтматов олами” (2010) монографиялар, “Чинкиш мактаби” (З.Ғафуров билан ҳамкорликда, 1984), “Акам ҳақида” (1992), “Эзуликка бахшида умр” (2001), “Леся Украинка” (тўлдирилган иккинчи натижа, 2010) сингари рисоалар ҳамда икки юзга яқин адабий-танқидий, оммабоп мақолалар муаллифи. Олимнинг фаолиятида бадий таржимачилик ҳам салмоқли ўрин тутди. У машҳур кирғиз ёзувчиси Чингиз Айтматовнинг “Жамилла”, “Юзма-юз”, “Бўтакўз”, “Сарвқомат дилбарим”, “Сомон йўли”, “Алидо, Гулсари”, “Ок кема” каби киссалар ва “Соҳил ёқалари чопайган олашар” (Маҳкам Маҳмуд билан ҳамкорликда), “Асри қаритган кун”, “Қиёмат” романларини (Иброҳим Ғафуров билан ҳамкорликда), шунингдек, Александр Бекнинг “Волоколамск йўлида”, (1970-1971), кирғиз адабиёти Тўхташўлто Абдумўминнинг “Севги ва умид”, Мирзабек Дўсенонининг “Имтиҳон”, хитой адаби Ма Финнинг “Хан мэй-мэй” асарларини ўзбек тилига таржима қилган.

Асил Рашидовнинг серкирра ижодий фаолияти муносиб тақдирланиб, “Ўзбекистон Республикаси халқ маори-

фи аълочиси”, “Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ўқитувчи” унвонлари берилган, шунингдек, у Ҳамза номидаги Ўзбекистон Давлат мукофоти совриндори, “Меҳнат фахрийси”, “Шуҳрат” медаллари соҳиби.

Жаҳон адабиётшунослигида айтматовшунослик алоҳида йўналиш сифатида шаклланган. А. Рашидовнинг тадқиқотлари ушбу силсилада ёрқин саҳифани ташкил қилади. Уларда адибнинг бадий маҳорати адабий-эстетик қарашлари билан уйғунликда ёритилади. “Чингиз Айтматовнинг ақл-заковати, — деб ёзди А.Рашидов, — миллий тафаккури ва бадий диди ниҳоятда юксак; унинг ўзида кирғиз халқининг характери, табиати, руҳияти, образли фикрлаш тарзи, тил ва тафаккур олами муҷассамлашган.” Тадқиқотда адиб ўзлигининг ўзак илдизи ажодлар хотирасига, азалий ва абадий қадриятларига, халқ ахлоқи ва идеалларига, миллий анъаналарига садоқатида эканлиги алоҳида таъкидланади. Адиб насрининг бадияти сирларини ёритишда унинг фалсафий-эстетик қарашларига, ижтимоий идеалига, дунёни, бани одамни тушуниши ҳамда тушунтиришидаги ижодий принципларига таянади. Хусусан, адабий-танқидий мақолаларида илгари сурилган, миллат тарихи, туркий улус илдизлари, Ватан тарихи хусусидаги эстетик қарашлардан келиб чиқади. “Кўхна Шарқдаги энг қадимий кўлёмалардан бири туркий халқларнинг руниқ ёзуви ҳисобланади, — дейди Чингиз Айтматов “Она юртим” мақоласида. — Мен бу ўринда машҳур Ўрхун ёзувлари, жумладан,

биринчи турк тарихчиси ва ёзувчиси Йолнинг Тегин томонидан 717 йилда битилган Кул-Тегин ёзувларини ва эрта турк ёзуви, тарихи, маданиятига оид бошқа ёдгорликларни назарда тутаятман”. Чингиз Айтматов мақоласида ажодлар хотираси ва бадий онг масалаларига алоҳида урғу беради.

Асил Рашидов ўз тадқиқотида Ч.Айтматов ижоди ўз-ўзидан, қупа-қурук заминда юзага келмади, деганда туркий халқларнинг теран томирларини ҳам назарда тутди. Бой озаки ижоди мавжуд бўлса ҳам, хали ёзма адабиёт шаклланиб етмаган, базиларида эса, ёзма адабиёт у ёқда турсин, хали миллий ёзувнинг ўзи ҳам йўқ эди, қабилдаги миллатлар бадиятини камситишга қаратилган шўро мафкура-сининг қуйқа даъволари асослигини тасдиқловчи адабий обидаларга диққатимизни қаратади. Шу маънода кўхна тошбитиглар кенг фикр юритиш учун бизга кўмак беради. Бу борада биргина “Кул Тегин ёдномаси”ни эслаш кифоя. Академик С.Б.Малов “Памятники древнетюркской письменности Монго-

лии и Киргизии” (1959) асарида ёзди: “Мозий обидалари асосидаги туркий тиллар таснифига оид кузатишларим самараси ўларок аниқладимки, туркий тил, уларнинг вужудга келиши бизнинг бугунги кундан икки ярим минг йил қадимий экан. Хитой манбаларидаги маълумотларга кўра, кирғизлар тарихи, улуснинг туркийлашуви эрамининг III-V асрларига тўғри келади, дея белгиланиши мени хайратга солди, хижолат тортирди”.

Эназой дарёси бўйларидан, Мўғилистон чўллари этакларидан, Кирғизистон замини(Талас)дан топишган тош биткиларда кирғиз, татар, уйғур ва бошқа туркий улуслар хусусида, уларнинг турмуш тарзи, оилавий ҳаёти, фарзандлари, қўшни халқлар билан олиб борган муносабатлари, ўз мустақиллигини таъминлаш, муҳофаза қилиш борасида босқинчи-ганимларга қарши жангу жадаллар тўғрисида тўқис маълумотлар келтирилади. Олис мозий пучмоқларида кечган ажодларимизнинг ҳаёти саҳифалари йиллар, ой ва кунлар аниқ маълумотлар билан тасдиқланади.

Олим Ч.Айтматов истёбодининг илдизларига, тарих саҳида юзага келишидаги омилларга эътиборимизни қаратади. Муҳими, адиб бадиятининг миллийлигини ёритишда адабий-эстетик, фалсафий тафаккур сарчашмаларини кузатишга катта рағбат кўрсатади. Чингиз Айтматов хикоялари (“Ашим”, “Сепоячи”, “Байдамтол соҳилларида”, “Ракиблар”, “Ок ёмғир”), қиссалари ҳамда романлари таҳлилда яхлит илмий-назарий концепция устувор. Хусусан, миллий ҳаёт материални тадқиқ этишда азалий ва абадий (зулм-залолат ва эзулик, ҳаёт ва ўлим, олижаноблик ва макр-риё, ҳиёнат ва садоқат сингари) муаммолар бадий-эстетик синтез меҳварига айланган. Бу бора-

да ёзувчининг дунёқараши масаласи А.Рашидов кузатишларида етакчи ўрин тутди. “Ҳақиқий санъаткорнинг ҳар қандай яхши асари, — деб ёзди олим, — унинг донишмандлигининг гувоҳи бўлибгина қолмай, айни чоғда муайян эстетик қарашлари ва бадий маҳоратининг ҳам муносиб ифодасига айланади”.

Чунончи, “Ок кема” қиссаси таҳлилда айнан шу йўналиш етакчи. Асардаги чинакам миллийлик, умуминсонийликнинг “Заминни қуршаган шабадалар” мақоласида илгари сурил-

УМР ИБРАТИ

ган фикрлардан куч олади. (“Умуминсоний вазифалардан ташқари, ҳар бир адабиётнинг ўз миллий вазифалари бор, адабиётни миллийликдан жудо этиш конкретликдан, бинобарин реализмдан жудо этиш демаскидир. Ҳар бир адабиёт миллий заминда туриб умуминсоний мазмун сари интилоқда”). Таҳлил жараёнида қисса қаҳрамонларининг характер хусусиятларини кузатаркан, А.Рашидов Мўмин бува ва Бола ҳаёти, уларнинг тақдири бир томондан, Ўрозкул ва Сайдахмадлар ҳаёти, тақдири иккинчи томондан ушбу хулосани асослайди. “Ок кема” қаҳрамонларининг миллийлиги уларнинг тарихан ҳаққонийлиги ва ижтимоий жиҳатдан янги жаҳият кишилари эканлигини пайкаб олишга имкон беради”, деб ёзди у. Насрининг устувор хусусияти бу — деталлар асосига қурилганлигидир. Шу маънода, олим ҳаётнинг деталларининг бадий салмоғига урғу беради. Чунончи, Мўмин бува ўз кирғизча калпоғини ўрмончиларнинг расмий фурашқасидан афзал қўради. Шохдор она бугу инсонлар учун ўз шохиди қайиндан ясалган бендик келтиради.

Чингиз Айтматов кирғиз элининг бешигидан тобутигача, бир сиким тупроғидан хайбатли тоғ-тошларигача, турна кўзли булоқларидан нигоҳ илғамас кўлларигача, бир сўз билан айтган-

да, одамларию ер-осмонини эзгу сўз, хикматли фикр тарзида жонлантиради. Адиб юртдошларини башариятнинг ажралмас бир қисми, она юртини ер кулрасининг — ўн саккиз минг оламнинг бир бешиги-беланчаги деб тушутиради. Ва шу тарика бадий оламининг тансиқ асосларини яратди. Шу боисдан ҳам адиб сўзи кирғизнинг ўзи, оламга, одамга боккан кўзи бўлиб гавдаланади.

Асил Рашидов таққинида Чингиз Айтматов насрининг зукко таржимони тажрибалари, ҳасос олим нигоҳи шуноққина балкиб туради. Унда Асил аканинг олижаноб инсоний ва олимлик хислат-хусусиятларини бирлаштирган қалб зарблари уриб туради. Яъни халқ донишмандлиги тимсолига айланган Чингиз оға насрининг бадияти сирларидан воқиф бўламиз, тароватини туяемиз; ўқиб кўриб кўзинг қувонади, хис этиб дилинг ярайди.

Устоз адабиётшунос тадқиқотларида адабий асарлар бадияти ижодкор шахсияти, дунёқараши билан яхлит уйғунликда ўрганилгани эътиборлидир. “Инсон ва меҳнат мадҳи”, “Ишчи — қиссаларимиз қаҳрамони”, “Ўзбек қиссаларида меҳнат тасвири”, “Сўнамас юлдузлар”, “Леся Украинка” сингари монография ва рисоаларида, илмий-назарий, оммабоп мақолаларида бир хусусият муштараклиги кузатилади: хусусан, адабиёт тарихи — бу бадиятлар тарихидир, деган илмий-назарий концепция олимнинг барча тадқиқотларини бирлаштиради. Уларга яхлит тугаллик ва бир бутунлик бағишлайди.

Асил домла билан суҳбатлашсангиз сўз тутамайди, сўз қармайди. Дилторқу суҳбатига тортилавирасан. Бонси теша тегмаган ижодий режалар, янги-янги фикрлар унинг кўнгил мулки. Улар билан бўлишни ҳаминша фикрларни чарқлайди, дилларни қуватлантиради. Фикр қаримайди, кўнгил кўнгилдан сув ичади, деганлари шу бўлса керак, аслида.

Нўмон РАХИМЖОНОВ,
профессор

Дунё адабиёти тарихида катта-кичик шундай бадий асарлар борки, улар ўз гоёси, мазмун-моҳияти, руҳий кечималарга бойлиги, ифода услубига кўра миллионлаб кишиларнинг қалбини забт этиб, бутун бир авлоднинг қалбига етишишда маёқ вазифасини ўтаган. Ана шундай асарлардан бири машҳур рус адиби Константин Симоновнинг “Мени кутгил...” шеърини. Иккинчи жаҳон уруши бошланишида ёзилган бу шеър газетда эълон қилинган кундаёқ севики ёри билан видолашиб Ватан мудофаасига отланган солдатларнинг ўзига ҳос мадҳияси сифатида кўндан-кўлга ўтган, уларда галабага бўлган ишонччи мустаҳкамлаган, жуда кўплаб тилларга таржима қилиниб қўшиққа айланган. Унинг мазмунига ҳамоҳанг равишда бадий фильмлар яратилган.

Мен бу шеърдан 1975 йилда — Низомий номидаги педагогика институтининг филология факультети учинчи босқичида ўқиб юрганимда хабардор бўлганман. Ўшанда Иккинчи жаҳон уруши тугаганлигининг 30 йиллигини байрам қилишга кизғин тайёргарлик келтирилган эди. Ҳамма жойда уруш хотиралари билан боғлиқ учрашувлар ўтказилар, мақола ва китоблар чоп этилар, фильмлар намойиш қилинар, қўшиқлар куйланарди. Бир куни институт ётоқхонасининг бир хонасидан ўша пайтда энди-энди машҳур бўла бошлаган хонанда, хозирда Ўзбекистон халқ артисти Шерали Жўраев ижросида янграётган “Мени кутгил...” қўшиғини эшитиб қолдим. Қўшиқ дардли оҳангда, юракларни изтиробга солаётган даражада куйланганидан менга жуда таъсир қилди. Уни охиригача тинглаб бўлгач, эртасига дарсга бориб шеър муаллифи ким эканлиги билан қизиқдим. Домларимиздан шеър муаллифи Константин Симонов эканлигини, шеър уруш даврининг энг кизғин палласи — 1941 йилда “Красная звезда” газетасида босилиб чиққанини ва уни атоқли шоиримиз Ҳамид Олимжон ўзбек тилига таржима қилганини билиб олдим. Орадан бир неча кун ўтгач, Алишер Навоий номидаги кутубхонага бориб, Ҳамид Олимжон асарлари жамланган китобдан “Мени кутгил...”нинг таржимасини топдим ва кўчириб олдим. Мана, ён дафтарчамадаги ўша шеър:

Мени кутгил ва мен қайтарман,
Фақат кутгил жуда интизор,
Кутгил, ёмғир зериктирганда,
Мени кутгил ёққанида қор.
Атрофининг харорат қоплаб,
Еру кўкни чағ тутганда кут,
Бошқаларни кузатган дўстлар
Кечагина унутганда кут.
Хат келмасдан узок ерлардан,
Юрагининг қилганида қон,
Кутгил, сенга бирга кутганлар,
Зерикканда, чекканда фиғон.
Мени кутгил ва мен қайтарман,
Бўлса ҳамки рангинг заъфарон

К.Симонов ва В.Серова қизлари Мария билан.

Ёринг қайтмас, умидингни уз,
Деганларга ишонма, ёлгон.
Майли ўғлим, сингилм, волидам,
Аза очсин мен йўқ туғайли.
Кута бериб сабри тугаган
Ёру дўстлар, ошнолар, майли
Айрилиққа беролмасдан тоб,
Аччиқ-аччиқ ичинлар шароб,
Кўзларингга тўлса ҳамки ёш,
Фақат сен кут ва айла бардош...
Мени кутгил ва мен қайтарман,
Ўлимларни қолдириб доғда,
Иши ўнгдан кепти десинлар,
Кутмаганлар мени у чоғда.
Ёт туюлар кутмаганларга,
Бундай ажиб толенг сенинг,
Кута-кута мени оғатдан,
Омон саклаб қола олганинг.
Қандай омон қолганлигини,
Ёлғиз сенга айтарман сирдош,
Ёт олдинг мени сен фақат,
Буюк эди сендаги бардош.

қўшиқ дея ўрганган бўлсам, энди унга икки тилдаги шеър сифатида ёндашдим. Шунда Ҳамид Олимжоннинг шеърни ниҳоятда юксак маҳорат билан таржима қилганлигига қойил қолдим. Асар эркин таржима қилинган бўлиб, унда аслиятнинг бутун маъно-моҳияти, руҳи ўзбекчада ёрқин ифодаланган эди. Мен бу ҳақда 1980 йили ёзган “Бир таржима тарихи” сарлавҳали таҳлилий мақоламада сўз юритганман ва у “Тошкент ҳақиқати” газетасида босилиб чиққан...

Албатта, ҳар қандай асарнинг юзага келиши ўз-ўзидан бўлмайди. У насрда қандайдир воқеа-ҳодисанинг инъикоси, шеърятда инсон руҳий кечималарининг ифодаси сифатида пайдо бўлади. Константин Симонов таржимаи ҳолининг ҳали унчалик кенг ёритилмаган томонларини ўрганадиган бўлсак, миллионлар қалбини забт этган “Мени кутгил...” шеърининг ҳам яратилиш тарихи борлигига амин бўламиз.

Ўқишни битириб, “Ўқитувчи” нашриётида ишлаб юрган кунларим жуда кўпчиликка ёд бўлиб кетган “Мени кутгил...” шеъри, ана менинг оромимни ўғирлади. Нимагадир унинг аслияти билан қўшиққа асос бўлган таржимасини киёсламоқчи бўлдим. Кутубхонага бориб рус ва ўзбек тилларидаги нашрини топиб, солиштириб чиқдим. Талабалик пайтимда уни

“Мени кутгил...” шеъри К.Симонов томонидан Москвадаги “Ленком” театрининг актрисаси, ўтган асрнинг 30-йиллари охирида яратилган “Характерли киз” фильмида бош қаҳрамон ролин ижро этган Валентина Серовага бағишланган эди. В.Серова 22 ёшда қаршилаган эди. Бу пайтда К.Симонов

иккинчи бор уйланган, ўғилчаси бор эди. Валентинанинг эри — Совет Иттифоқи Қаҳрамони, синовчи учувчи Анатолий Серовнинг фожиали ўлимидан сўнг унинг боши очик бўлиб, хали ҳеч кимга кўнгил бермаганди. Дастлабки пайтларда ёш бева шоир ва журналист бўлиб танила бошлаган Симоновга унчалик рўйхуш бермай, унинг муҳаббатига бепарво қарайди. Лекин Константин ҳам бўш келмайди. У Серовнинг театрда роль ўйнаган ҳар бир спектаклига бориб, унга қучоқ-қучоқ гуллар ҳадя этади. Саҳна ортга беркинса, бошқалар орқали унга ишқий мактубларини жўнатади. Оиласи билан ажрашиб, уни холи жонига қўймайдики, охири Валентина таслим бўлади. Бу орада уруш бошланиб К.Симонов “Красная звезда” газетасининг ҳарбий муҳбири сифатида фронтга йўл олади. Ҳижрон кунлари бошланади. Ана шундай кунларнинг бирида айрилиқ азобидан ўртанган шоир уруш оқопларидан туриб ўз севгилсига атаб “Мени кутгил ва мен қайтарман” шеъри-

БИР ШЕЪР ТАРИХИ

ни ёзди ва уни севгилсига жўнатади. Кейинчалик бу шеър газетда босилиб муаллифга жуда катта шон-шухрат келтириши баробарида Серова билан унинг ўртасидаги расмий никоҳга ҳам йўл очади. 1943 йилда бу никоҳ қайд этилади ва улар расман эр-хотин бўлишади. Тўйдан сўнг кўп ўтмай В.Серова бош қаҳрамон ролин ўйнаган “Мени кутгил...” бадий фильми экранларга чиқиб, оиланинг шухрати янада ортади. Орадан йиллар ўтиб уларнинг Мария исмли қизи туғилади...

Таассуфки, инсон ким биландир оила қуриб, бир-бирини қанчалик севиб яшамасин, ҳаётнинг мураккабликлари ва синовлари олдида баъзан ожиз қолаётган экан. Урушдан кейин тинч кунлар бошлангач кўпчилик Симоновлар оиласи энг бахтли оила бўлади, деб башорат қилган эди.

Лекин ундай бўлиб чиқмади. Негаки, уруш давридаги ҳижронли кунлар қалабанд кейин ҳам уларни тарқ етмади. Ўз асарлари билан нафақат собиқ иттифокда, балки хорижда ҳам танилиб қолган Константин Симонов ёзувчиликдан ташқари амал пиллапожларидан-да кўтарилгандан кўтарила бориб, тинимсиз хизмат сафарларидан бўшамади. У хафтаб, баъзан ойлаб уйда бўлмасди. Ўзига бағишлаб қанчадан-қанча шеърлар ва мактублар ёзган эрининг бу “саҳҳат”лари Серованинг жонига теккан бўлса-да, барибир мен унга керакман, дея ўзига тасалли берарди. Соғинган пайтлари шоирнинг фронтдан ёзган хатларини такрор-такрор ўқир, қизи Мария билан овунарди. Симонов эса “мен сени севмай қўйдим” дея ундан ўзини олиб қочарди. Хатто ёзувчи ўзининг 1954 йилда битган бир шеърда:

Сенга атаб битмайман ашёр,
Таъналгандан чарчадим, тўйдим.
Тонггача чўзилган гаплардан қўрқма,
Энди сени мен севмай қўйдим —
деб ёзган эди. Лекин на Константин Симонов, на Валентина Серова ўрталаридаги муносабатни ҳеч ерда гапиришмас, бу ҳақда сўраган журналисту ёзувчиларга оилавий сирларини ошкор қилишни исташмасди. Расман 14 йил эр-хотин бўлиб яшаган бу икки инсон 1957 йилда ажрашишди.

Константин Симонов ўз вақтида юртимизни яхши кўриб, доим таширф буюриб турган ёзувчилар сирасига қиради. У республикамизга илк бор 1957 йилда ёзувчи Павел Антакольский билан бирга келади ва кўпгина диққатга сазовор жойларни томоша қилади. Орадан бир йил ўтгач эса “Правда” газетасининг Ўрта Осиё бўйича сайёр муҳбири сифатида бу ерда иш бошлайди. Икки йил давомида Тошкентнинг “Лабзак” маҳалласида яшаб, Мирзачўл ҳақида туркум мақолалар ёзди. Мирзачўлни ўзлаштирувчиларга бағишланган “Характерли кишилар” деб номланган китобини нашр эттирди. Юксак мукофотларга сазовор бўлган “Ўлиқлар ва тириклар” трилогиясини Тошкентда ёзиб тугатади. “Солдат бўлиб туғилмайдилар” романидаги айрим бобларни бевоқифа Ўзбекистоннинг фронт орти ҳаёти тасвирига бағишлайди. Кўплаб ёзувчиларимиз билан дўст тутиниб, адабий алоқаларимизнинг ривожланишига ўз хиссасини қўшади.

Бахтиёр МУҲАММАДИЕВ,
журналист

1. Шахсан ўзингиз 2019 йилдаги фаолиятингизга қандай баҳо берасиз?
2. Янги Ўзбекистон шароитида бадиий адабиётнинг ўрни, Сизнингча, қандай бўлиши керак?
3. 2020 йилдан, биринчи галда, нималарни кутяпсиз?

Абдулла ШЕР:

БАРАКАЛИ ЙИЛ БЎЛДИ

1. Ўтган йили “Чайқалган кайиқларда” деган китобим чиқди: “Шарк юлдузи” ва “Тулистон” журналларида туркум шеърларим чоп этилди; “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетасида ҳар йилдагидан фаолроқ иштирок қилдим: унда одатдагидек бир туркум шеърларимдан ташқари Навоий ва Бобур рубойларининг қиёсий таҳлилига ҳамда бахшилик санъатига бағишланган илмий мақолаларим босилди; “Китоб дунёси” газетасида Анна Ахматовадан таржималарим эълон қилинди... Йилнинг иккинчи ярмидан бошлаб, шеърӣ ва ҳозирга-ча эълон қилинмаган таржималаримни нашрга тайёрлаш билан шуғулландим, бу катта ишларимни янги йилнинг биринчи ярмида якунлаш ниятидаман. Хуллас, 2019 йил мен учун баракали йиллардан бири бўлди, десам хато қилмайман.

2. Буюк ошмон файласуфи ҲеҒел бадиий адабиётни эстетикадаги энг микёсли, энг қамровли ва муҳим санъат тури деб таърифлаб, унга нисбатан “умумсанъат” деган иборани қўлайди. Зеро, пьеса бўлмаса театр санъати, сценарийсиз кино санъати, шеърсиз қўшиқчилик, ҳажвийасиз эстрада, либреттосиз опера ёки балет мавжуд бўлмайди, рассомлик, ҳайкалтарошлик, меъморлик, телевидение каби санъат турларининг жанрий доиралари низоҳатда торашиб қолди. Бу санъат турлари фаолияти самардорлигининг бадиий адабиёт ривожига боғлиқлиги ҳеч қандай шубҳа тудирмайди.

Давлатимиз раҳбарининг санъат турлари ичида биринчи катта бадиий адабиётга, уни яратадиганларга алоҳида эътибор билан қараши низоҳатда оқилона ёндашув ўлароқ миллат ҳаётидаги фалсафий-эстетик бурилиш бўлди. Санъатимиз ва маданиятимиз тараккиётида бадиий адабиёт яна ўзининг муҳим ролини бажаришга киришди.

3. 2020 йилдан бир ёзувчи сифатида умидим жуда катта. Бу ўринда ўзимнинг шахсий ижодий ривожларимни назарда тутадиган йўқ — улар ўз йўлига. Мен миллий адабиётимиз учун вужудга келадиган зарур шароит ва имкониятларни ййлашман. Уларнинг энг асосийси ёзувчиликнинг профессионализми масаласи. Зотан, 2016 йилнинг кузигача бўлган чорак аср мобайнида ёзувчиларимиз орасида профессионализм даставвал аста-секин, кейинчалик шиддат билан йўқолиш жараёнини бошдан кечирди. Натижада биздан кейинги авлод вакиллари “сўнгги могиқан”лар бўлиб қолди — улар билан ҳозирги ёшлар орасида жарлик юзага келди: 30-35 ёшлилар ва 55-60 ёшдагилар ўрталиғида битта-иккита номдан бошқа дурустроқ кўзга қўринган ёзувчилар деярли етишиб чиқмади. Бунинг асосий сабаби уларнинг кўпчилиги ўзини ва оиласини моддий таъминлаш мақсадида пул топишга ўтиб кетдилар, тимсолли қилиб айтганда, бутун ёшлик кучини, истиснододини исиниш учун ўтин ёришга сарфладилар. Ваҳоланки, улкан рус шоири Михаил Светлов айтганидек, адабиёт соҳасида “иккинчи смена”да ишлаб дурустроқ натижага эришиш кийин. Адабиёт ёзувчидан биринчи сменада ишлашни талаб қилади, ёзувчи профессионал ижодкор бўлгандагина катта аҳамиятга молик ниманидир яратиши мумкин. Шу жиҳатдан адабиётга ва ёзувчининг мақомига бошданок шахсан эътибор бериб келаётган Президентимизнинг фармони билан фан, адабиёт ва санъат асарлари учун муаллифлик ҳақи ставкаларининг очик-равшан белгилаб берилиши ижодкорларимизда, шу жумладан, ёзувчиларимиз орасида профессионализмни таъминлайдиган асосий омил, амалий воқелик бўлди. Эндиликда ёзувчи профессионал — эркин ижодкор сифатида бутун кучини бир томондан ўз устида ишлашга, иккинчи томондан кўп ва ҳў асарлар ёзиш учун сарфлаш имконига эга. Бир сўз билан айтганда, бу воқелик мамлакатимизда маданий-маърифий соҳаларнинг кескин юксалиши учун, қадимги юнонлар айтган стимул вазифасини бажариши шубҳасиздир.

ТОҒАЙ МУРОД

Тўпламнинг аввалги икки жилдига адибнинг қиссалари ва романлари кирган бўлса, бунисида хикоялари, мақолалари, фотосуратлари, кундалик дафтари билан битиклари жамланган.

Бу китоб бўлажак ёзувчилар учун ўзига хос қўлланма, дейиш мумкин. Мана, масалан, у “Мен ер билан борди-келиди қиламан...” сарлавҳали суҳбатига шундай ёзади: “Бир ой ўттиз кун бўлса, мен шундан ўн кунини асар ёзиш учун ажратаман. Қолган йигирма кунини ўқиб-излашни учун бағишлайман. Шаҳар кутубхонасидан деярли барча Москва газета-журналларини олиб келиб ўқийман. Ижтимоий-сийсий китобларни ўқийман. Масалан, “Отамдан қолган далалар” романимни яратиш учун... юзлаб кишлоқ ҳўжалик дарсликлари, сиёсий қўлланмаларни ўқиб чиқдим, юзлаб! Далам-дала юриб, ўнлаб пахтачиликка оид дарсликлари... пахта пайкалларга солиштириб-солиштириб ўқидим!”.

Китобнинг “очкичи”, яъни изоҳлар бўлимида ноник жумлалар, газеталар учун қилинган суҳбатларнинг “тақдир” ёзувчининг умр йўлдоши Маъсума

Ахмедова томонидан изоҳланади. Масалан, “Мен ер билан борди-келиди қиламан” мақоласи газета учун тайёрланган. Аммо тахририят томонидан тахрир қилинган боис муаллиф томонидан қайтариб олинган шарҳланади. Ёзувчи суҳбатнинг қўлёзма саҳифаси орасига шундай сўзларни ёзиб қолдирган экан: “... суҳбатни ўн минут ичида ўқиб чиқиб, ўзича “тахрир” қилибди, ўн минут! Нима, мен газетанинг махсус муҳбиримиди, гапларим “Далалардан дараклар” деган хабаримди? Сочим бўлмасаям тароғим тиллодан! Шу боис, суҳбатни қайтиб олдим, босмахонадан — цехдан қайтариб келдим!”.

Бу қўлёзма ёзувчининг сўзга бўлган катта масъулиятини, хатто газетда чиқадиган олдий бир суҳбатга ҳам жуда жиддий қараганини кўрсатади.

Айни кунларда Тоғай Мурод “Танланган асарлар”нинг 4-жилди нашрга тайёрланипти. Унга адибнинг таржималари кирди.

Ўтган атоқли адибимиз Тоғай Мурод дунёга танилмоқда, асарлари таржима бўлмоқда, у ҳақда мақолалар ёзилмоқда. Санкт-Петербургда чиқадиган “Звезда” журналининг 2015 йил саккизинчи сониди “Ойдинда юрган одамлар” киссасидан парча “Ўди, идуше в луном луце” номи билан чоп этилди. Таржимон: Суҳбат

Афлотунӣ. “Дружба народов” журналининг 2016 йил февраль сониди “От кипнаган окном” киссаси “Тарлан” номи билан нашр этилди. Таржимонлар: Герман Власов, Вадим Муродхонов. 2018 йили ушбу икки кисса Москванинг “РИПОЛ классик” нашриётида “Тарлан” номи билан китоб бўлиб чиқди. Туркияда нашр этиб келинаётган нуфузли “Турк дунёси” жур-

налининг 2019 йил октябрь сониди талқинотчи Гулшох Тулжақининг “Ўзбек халқига қўйилган ҳайкал” сарлавҳали мақоласи чоп этилди. Мақолада адиб Тоғай Муродга: “XX аср ўзбек адабиётининг порлоқ юлдузи”, дея таъриф берилган. Муаллиф материални шундай яқунлаган: “Хўп, бу Дехконкул ким эди? Дехконкул Туркистон эди! Дехконкул Ўзбекистон эди! Дехконкул ўзбек халқи эди!” Жуда ўринли ўхшатиш.

Ўтган йили Россиянинг нуфузли адабий наشري “Дружба народов” журналининг 2019 йил сентябрь сониди “Тоғай Мурод: судьба и книги” рукида адиб ва таржимон Вафо Файзуллоҳнинг “Вечность” (“Абадият”) эссеси рус китобхонлари қўлига етиб борди. Таржимон — Вадим Муродхонов.

2020 йилнинг 3 февраль санасида Тоғай Мурод таваллудига 72 йил тўлади. “Танланган асарлар”нинг 3-жилди ҳамда “Турк дунёси”, “Дружба народов” журналларидаги мақола ва эссе эса ёзувчининг туғилган кунига наشريёт ва тахририятларнинг тўхфаси бўлди. Шу кун ушбу янги жилд ва икки журналда босилган материалларнинг тақдирот маросимини ўтказиш режалаштирилган.

Тақдирнинг иноятими ё тасодифми, ҳар йилнинг 3 феввали ёзувчининг ўзбек ва бошқа тиллардаги китоблари тақдиротлари ўтказиладиган санага айланимолда. Не бахтки, адиб туғилган кунда шунчаки эсланмапти, 3 февраль Тоғай Муроднинг адабиёт айёмига айланиб бормоқда.

Фозил ЖАББОРОВ

ХАРБИЙЛАР ҲУЗУРИДА

Ўзбекистон Миллий кутубхонасида “Мардлар кўриқлайди Ватанини” номли адабий-музикаий талбир бўлиб ўтди. Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги ҳамда Ёзувчилар уюшмаси билан ҳамкорликда уюштирилган талбирда Мудофаа вазирлиги вакиллари, Қуролли Кўчалар академияси курсантлари, санъаткорлар ва талабалар иштирок этдилар.

Талбир аввалида тинчлигимиз посбонлари ҳақида хикоя қилувчи видеоролик намойиш этилди. Публицист Бахтиёр Ҳайдаровнинг “Соҳибқирон даҳоси — авлодлар гурури” номли маърузаси тингланди. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзолари, таниқли шоирлар Амир Ҳудойберди, Абдумажид Азиев, Ўктамоӣ Холдорова, Гулчехра Шаҳобиддин кизи, Бобур Бобомурод, Шуккур Курбон, “Турон” харбий театри актёри, кинорежиссёр Фарҳод Ҳудойбердиев, Муқимий номидаги ўзбек давлат музикали театри актёри Олтинбек Сапаралиев ва бошқалар мамлакатимиз мудофаа қудратини мустаҳкамлаш, халқимизнинг тинч-осойишта ҳаёти, сарҳаларимиз дахлсизлигини таъминлаш борасида амалга оширилаётган изчил ишохотлар ҳақида сўзлашди.

Талбир давомида таниқли эстрада хонандаси Дилфуза Раҳимова ва Шербек Шодиевлар ижросида қўшиқлар армуғон этилди.

Талбир доирасида «Юртимиз тинчлигининг мустаҳкам калқонлари» мавзусида китоб-расми кўргазма очилди. Кўргазмадан армиямиз ҳаёти, аскарларимизнинг жангвор тайёрларлиги ҳақида хикоя қилувчи газета ва журналлар, шоир ва ёзувчиларимизнинг харбий соҳага бағишлаб ёзган асарлари ўрин олган.

Манзура АДИЗОВА, ўқитувчи

ҚОМУСИЙ НАШРЛАР КЎПАЯДИ

“Ўзбекистон Миллий энциклопедияси” давлат илмий нашриётининг асосий вазифаси — энциклопедик ва илмий нашрларни чоп этиш, ёш авлод онгига дастлабки қомусий маълумотларни шакллантиришга хизмат қилувчи мўъжаз энциклопедиялар ҳамда илмий асарларни нашрга тайёрлашдан иборат.

Ўтган 2019 йилда наشريёт 94.020 нусхада 24 номдаги китобларни нашрга тайёрлаб, кенг китобхонлар омасига тўхфа этди. Жумладан: 14 жилди “Ўзбекистон маҳалалари” номли энциклопедик китобнинг муқаммал макети, “Оила” илмий-амалий тадқиқот маркази билан ҳамкорликда “Оила энциклопедияси”, Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси билан биргаликда 3 тилдаги “Ўзбекистон аёллари” номли китоб-альбом ҳамда “Хотин-қизлар энциклопедияси”, Ўзбек ва рус тилларида нашрга тайёрланган “Менинг биринчи энциклопедиям” туркумига оид 10 номдаги болалар энциклопедиялари, 10 та ўзбек ва 10 та рус халқ эртаклари тўплами нашр этилди.

Наشريёт 2020 йилда ҳам янги руқналар тақчил этиш ва энг сара адабиётларни нашрга тайёрлашни режалаштирган. Болалар учун мўлжалланган нашрлар таркибин янгиллаш асосий вазифа сифатида белгиланди. Шунга кўра, “Менинг биринчи

энциклопедиям” туркумидаги энциклопедияларнинг номи ва ихтисослашувини 15 тадан 50 тага етказиш, “Жажики қомус” туркумига оид мактабгача ёшдаги болалар учун мўлжалланган расми лўғатларни тузиш режалаштирилди.

Йирик қомусларнинг тузатилиб, тўлдирилган қайта наشري, Ўзбек тилининг изоҳли лўғати, 2 ёки 3 тили лўғатлар, илмий, омабоп, диний-маърифий китобларни нашрга тайёрлаш, “Дунё кутубхонаси”, “Китоблар китоби” рукини остида миллий асарлар ва жаҳон адабиётининг энг сара бестеасерларини ўзбек тилида китобхонларга тақдим этиш режалаштирилган.

2017–2021 йилларда Ўзбекистонни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси доирасида “Юрт қўшиғи” рукини остида ўзбек адибларининг тарихий, сиёсий, ижтимоий, адабий-бадиий, маънавий-маърифий, энциклопедик ва детектив асарлари чоп этилади. Шунингдек, мактабгача ёшдаги ва 5-синфгача бўлган болалар учун “Ердаги юлдузчалар” рукини остида ўзбек халқ мақоллари, топишмоқлар, эртаклар, энциклопедик асарлар, тез айтиш, болалар шоир ва ёзувчиларининг митти асарлари ҳам режадан ўрин олган.

МАЪНАВИЙ КЎПРИК

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ахборот хизмати раҳбари Фозил Фарҳод 2019 йилнинг 13-15 декабрь кунлари Корея Республикасида бўлиб, “Шин Донгён” адабиёт уйида ўзбек адабиёти ҳақида маъруза қилди. У билан мазкур сафар таассуротлари ҳақида суҳбатлашдик.

— Суҳбатимиз аввалида ушбу сафарни ташкиллаштирган “Шин Донгён” адабиёт уйи ҳақида маълумот берсангиз...

— Кореядаги Инчхон аэропортида мени ношир жаноб Шин Гванг Су кутиб олди. Таржимон кизимиз Гулшан келгач, биз аэропортнинг кутиш залидан пастки қаватга — машиналар тўхташ жойига тушдик. Ишонасизми, ҳайратим ўша ердан бошланди. Одамлар машинаси билан тўғри аэропортнинг ичкари-сига кириб келаверади, мижозлар учун юксак даражада қулайлик яратилган. Ўзок сафарга кетаётганлар машинасини бу ерда бемалол қолдириб кетиши мумкин экан. Аэропортнинг ўзи катта шаҳарни эслатади.

Адабиёт уйида бизни ёзувчи Чо Чол Хён кутиб олди. Пуё туманининг ўрнида 1600 йил аввал мавжуд бўлган Пек Чи қироллиги ҳақида маълумот беришди. Қироллик узок йиллар давомида ўша ҳудудда ҳукмронлик қилади.

Сафаримизнинг иккинчи куни шоир Шин Донгён туғилиб-яшаган уй, унинг ҳаёти ва ижоди билан танишдик. У 1930 йили туғилган ва умрининг сўнггигача Пуёда яшайди. У диктатурага қарши бўлгани учун ҳам кўп тазйиқларга учраган. Шеърлари халқ орасида жуда машҳур.

Шин Донгён атиги битта китоб чикарган. Қолган китоблари ўлимидан сўнг дунё юзини кўрган. Шоир 1969 йилда вафот этади. Мана, орадан неча йил ўтиб, шоир орзу қилган кунлар келди, Кореяда диктатура барҳам топиб, инсон ҳуқуқларига асосланган халқ ҳокимияти ўрнатилди.

— Ўзбек адабиёти ҳақидаги маърузангиз тингловчиларда қандай таассурот қолдирди?

— Чо Чол Хён Алишер Навоӣ ва Абдулла Орипов ҳақида яхши билишини айтганида хурсанд бўлдим. Бирок бошқа ижодкорлар ўзбек адабиёти ҳақида умуман тасаввурга эга эмас экан. Маърузамни Алишер Навоӣ ҳаёти ва ижоди билан боғлиқ маълумотлардан бошладим. Сўз мулкининг султони ўз асарларида 28 мингдан ортиқ сўзлан фойдалангани, у адабиётдан ташқари, астрономия, музика, табобат, лўғатшунослик, ўқ отиш санъати, адабиёт назарияси, зоология, рассомлик билан ҳам шуғулланганини таъкидлаб ўтдим. Шунингдек, маърузамда Абдулла Қодирий, Чўлпон, Абдулла Орипов, Рауф Парфи каби устоз адибларимизнинг ижодида алоҳида тўхталдим. Эркин Аъзам, Абдулхамид Исмоил, Собир Ўнар, Исажон Султон, Хосият Рустомова, Гўзал Бегим сингари дунёга чикаётган ёзувчи, шоирларимиз ҳақида ҳам гапирдим.

Кореялик олимпиа Инг Кнонг О хоним ўзбек ёзувчиси Собир Ўнarinинг хикояларини корейс тилига таржима қилган, бу хикоялар Корея Республикаси журналларида чоп этилган. Чо Чол Хён жаноблари адабий алоқаларни ривожлантиришда таржима катта аҳамият касб этишини таъкидлаб, бу борадаги лойиҳаларда фаол бўлишимизни сўради.

— Кореяликларнинг ўз она тилига муносабатига ҳам эътибор бердингизми?

— Кореяда биринчи ўринда корейс тили туради. Кўчалар, аэропорт ва вокзалларда барча эслатмалар ва маълумотлар корейс тилида ёзилган. Сайёҳлар учун майда харфларда инглизча варианты ҳам бор. Метрода бекатлар номи корейс, инглиз, хитой ва япон тилларида ёзилган. Ҳамроҳим менга: “Хориждан келиб, Кореяда ўқиётган талабалар сони бўйича ўзбеклар 4-ўринда туради. Шундай экан, кейинги 10 йилда метромидаги бешинчи тил ўзбек тили бўлишига ҳаракат қилинган”, дейди. Бу фикр менга ҳам ёқди. Чунки Кореяда хориждан келиб ўқиётган талабалар ва ишчиларга ўзгача ҳурмат билан муносабатда бўлишади.

Дарвоқе, метродаги яна бир ажойиб ҳолат шуки, унинг ойнаванд эшиклари корейс шоирларининг энг гўзал шеърларини ёзиб қўйишган. Буни Тошкент метросида ҳам қўллаш мумкин деб ўйлайман.

— Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси келгусида қандай янги лойиҳаларни амалга оширишни режалаштирган?

— Сафар давомида шуни англадимки, барча ижодий лойиҳаларни биргина Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасидан кутиш тўғри эмас. Шу ўринда бир фикр-ни айтиб ўтсам: таниқли ёзувчиларнинг уй-музейларига одамларимиз фақат томоша қилиш учун боришади. Бу яхши, аммо ушбу музейлар жонли адабиёт уйларига айланса, янада яхши бўларди. Энди бу борадаги лойиҳаларни ишлаб чиқмоқчимиз.

Шунингдек, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси қошида медиа марказ ташкил қилиш ниятидамиз. Ушбу марказда уюшма аъзолари билан суҳбатлар, мунозаралар ва муҳокамалар ташкил қилинади. 2020 йилда нафақат ёш ижодкорларнинг биринчи китоблари, балки катта ижодкорларнинг янги асарлари “Ихчам китоблар” рукида чоп этилади.

Мухтасар ТОЖИМАМАНОВА суҳбатлашди.

O'ZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

Манзилимиз: Тошкент - 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Электрон почта манзили: uzas.gzt@mail.ru

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН
ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

Ҳамқоримиз:

Бош
муҳаррир
Салим
АШУРОВ

Таққид ва адабиётшунослик бўлими: 233-57-42

Тахририятга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтариқмайди. Муаллифлар фикри тахририят нуқтаси назаридан фарқланishi мумкин.

Маъсул котиб: Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир: Хумоюн АКБАРОВ
Саҳифаловчи: Зафар РЎЗИЕВ
Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида
26.11.2014 йил 0283-рақами билан рўйхатга олинган.
Адади - 4922. Бюрогма Г - 155.
Ҳажми - 3 босма табоқ, А-2.
Нашр кўрсаткичи - 222.
Ташкилотлар учун - 223. 1 2 3 4 5 6

Сангит бўлими: 233-56-40

Назм ва наср бўлими: 233-58-60

ЖУМА КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ

Сотувда нархи эркин.

ISSN 2181-114X

